

Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University
Faculty of Romance and Germanic Philology
Linguistics and Translation Department

Translation project: *Domestic Folk-Lore* by T. F. Thiselton-Dyer /
Перекладацький проєкт: переклад книги Томаса Фірмінгера Тіселтон-
Дайєра «Domestic Folk-Lore»

Qualification Master Paper

Kateryna Mishchanchuk
Group PERm-1-23-1.4d

Research supervisor
Candidate of Philological Sciences
A. Kozachuk

Цим підписом засвідчую, що подані на захист
рукопис та електронний документ є ідентичні.

30.11.2024

Міщанчук К. С.

Kyiv 2024

Summary

This translation project is dedicated to the translation of a fragment from *Domestic Folklore* by T. F. Thiselton-Dyer, discovery of characteristic features of the text, and analysis of their realisation in the performed translation. Due to abundance of folklore examples, among all genres of which, rhymes, prayers, and proverbs are the most commonly occurring therein and included by the author as illustrations for various popular superstitions, the book was confirmed to be folkloristic research, a type of non-fiction literature. Besides folklore, provided references to fiction and other types of works were studied and intertextuality was concluded to be the most prominent characteristic feature of the book. The conducted contrastive analysis of the considered textual category definitions and classifications also covered the related phenomenon of precedent units, that also characterises the folklore in this work. The traces of other texts and speech records predominantly appeared in *Domestic Folklore* as quotes, allusions and interglosses. Each form of intertextual relation in the book and was studied individually and their realisations in translation were analysed. As majority of folklore pieces in the book were various kinds of rhymes and versified proverbs, challenge of poetic translation was considered in the project. To achieve adequacy in translation a number of translation techniques was applied to all discovered instances of intertextuality in the chosen book fragment, and the reasoning for certain choices was explained in the paper.

Key words: folklore, intertextuality, precedent units, rhymes, poetic translation, translation techniques

Анотація

Перекладацький проєкт присвячений перекладу уривку з книги Томаса Фірмінгера Тіселтона-Дайєра «Domestic Folk-lore», виявленню особливостей тексту та їх втіленню у виконаному перекладі. Велика кількість прикладів усної народної творчості, серед яких вірші, молитви та приказки є найбільш поширеними жанрами, які автор використав у своїй роботі з метою ілюстрації різноманітних поширених забобонів, сприяла визначенню цієї книги як фольклористичної праці, виду нехудожньої літератури. Окрім фольклору, було розглянуто наведені посилання на художні твори та інші види праць; інтертекстуальність була означена як головна характерна риса цієї книги. Порівняльний аналіз визначень та класифікацій даної текстової категорії також охопила пов'язане із нею явище прецедентності, що також характеризує використані у праці приклади фольклору. Сліди інших текстів та задокументованого усного мовлення у книзі переважно набували форми цитат, алюзій та інтерглом. Кожен вид міжтекстових зв'язків був окремо досліджений, а їх втілення у перекладі – проаналізовані. Оскільки більшість прикладів фольклору у книзі була представлена різними видами віршів та римованих приказок, було розглянуто проблему поетичного перекладу. З метою досягнення адекватності перекладу до усіх виявлених прикладів інтертекстуальності в обраному уривку праці, було застосовано деякі техніки перекладу, і роз'яснено причини деяких виборів у даній роботі.

Ключові слова: фольклор, інтертекстуальність, прецедентні одиниці, вірші, поетичний переклад, техніки перекладу

Contents

Summary	2
Introduction	4
Chapter 1. Translation of <i>Domestic Folk-lore</i>	5
Chapter 2. Intertextual relations in <i>Domestic Folk-lore</i> and their actualisation in translation into Ukrainian language.....	42
2.1. General information about the author of the book.....	42
2.2. Genre-stylistic features of the book.....	42
2.3. Intertextuality, definitions and classifications of intertextual relations	44
2.4. Analysis of examples of intertextual relations in the book and the applied translation techniques.....	46
Conclusions	52
List of References	53
Appendices	55

Introduction

Relentless globalisation process leads to exposure of people of different backgrounds to the knowledge, impossible to gain without overcoming cultural and language barriers. Due to this, people are inspired to explore various cultures, read more literature and delve into history of other countries. *Domestic Folk-lore* provides such a glimpse into the mode of life of the English society in the late 19th century. It is an expository non-fiction book, which explores the influence of popular superstitions and customs on people's everyday life, reflected in a copious amount of folklore records, part of which has a cultural significance. Besides being an enjoyable and educative piece of literature, this work has a potential to become an object of cross-disciplinary studies. We have used the book to observe intertextual potential of different folklore genres, which combines folkloristic and literary researches.

Topicality of our translation project lies in filling one of the lacunas in studies of intertextuality, which were still not covered despite the fact that this phenomenon has been continuously and actively investigated in the latest decades. J. Kristeva, R. Barthes, U. Eco, J. Derrida, A. Kamianets, T. Nekriach, H. Syuta, M. Shapoval and many other scholars dedicated their works to various aspects of intertextual relations, but still were not enough to cover the topic completely.

Folklore is another object of our research, which is still not exhausted. The term "folklore" was coined by William John Thoms in 1846, though the connotation of it had existed for many centuries prior to the introduction of its denotation. A number of scientists have made major contributions in folkloristics, for instance W. Thoms, K. Ranke, A. Dundes, M. Zubrytskyi, M. Maksymovysh, L. Borovykovskyi, H. Lozko and others. Despite a large number of studies have already been conducted, different aspects of folklore have not been researched in details yet. *Domestic Folk-lore* is a valuable source for multiple folkloristic investigations and comparative analyses with collections of folklore from other cultures, though for more people to enjoy it, the book must be translated.

Therefore, the main goal of our project is to render a fragment of *Domestic Folk-lore* from the English language by means of the Ukrainian language and translation techniques and produce an adequate translation. To achieve this goal, we have defined the following objectives:

1. to perform translation of a fragment of *Domestic Folk-lore*;
2. to define genre-stylistic features of the book;
3. to study the phenomenon of intertextuality as a chief stylistic feature
4. to analyse classifications of intertextual relations and their realisations in folklore genres, discovered in the book;
5. to reveal the applied translation techniques.

The work consists of an introduction, a chapter with translation, a chapter dedicated to the author of the book, characteristics of the book and translation analysis, conclusions, list of references and appendices. The volume of a translated fragment of the book is 48 pages in total.

A part of findings of our translation project were presented during the scientific conference "New Trends in Translation Studies, Philology and Linguodidactics in the Context of Globalisation Processes".

Chapter 1. Translation of *Domestic Folk-lore*

CHAPTER I. BIRTH AND INFANCY.

Value of Superstitions—Lucky Days and Hours of Birth—The Caul—The Changeling—The Evil Eye—"Up and not Down"—Rocking the Empty Cradle—Teeth, Nails, and Hands—The Maple and the Ash—Unchristened Children.

Around every stage of human life a variety of customs and superstitions have woven themselves, most of which, apart from their antiquarian value, as having been bequeathed to us from the far-off past, are interesting in so far as they illustrate those old-world notions and quaint beliefs which marked the social and domestic life of our forefathers. Although, therefore, many of these may appear to us meaningless, yet it must be remembered that they were the natural outcome of that scanty knowledge and those crude conceptions which prevailed in less enlightened times than our own. Probably, if our ancestors were in our midst now, they would be able in a great measure to explain and account for what is often looked upon now-a-days as childish fancy and so much nursery rubbish. In the present chapter it is proposed to give a brief and general survey of the folk-lore associated with birth and infancy, without, however, entering critically into its origin or growth, or tracing its transmigration from one country to another. Commencing, then, with birth, we find that many influences are supposed to affect the future fortune and character of the infant. Thus, in some places great attention is paid to the day of the week on which the child is born, as may be gathered from the following rhyme still current in Cornwall:—

"Sunday's child is full of grace,
Monday's child is full in the face,
Tuesday's child is solemn and sad,
Wednesday's child is merry and glad,

РОЗДІЛ 1.

НАРОДЖЕННЯ І РАННЄ ДИТИНСТВО

Цінність забобонів. Щасливі дні і години народження. Сорочка. Підмінча. Пристріт. «Вгору, а не вниз». Гойдання порожньої колиски. Зуби, нігті та руки. Клен і ясен. Нехрещені діти.

З кожним етапом життя людини тісно пов'язана низка звичаїв і забобонів, більшість із яких цікаві не лише своєю старовинністю, оскільки перейшли до нас із далекого минулого, а й тим, що ілюструють старосвітські поняття і чудернацькі переконання, за якими наші пращури жили серед інших людей і влаштовували побут. Хоча із цієї причини чимало тих традицій можуть здатися нам безглуздими, втім варто пам'ятати, що вони були природними наслідками обмежених знань і неграмотності, що побутували у часи меншої освіченості, аніж нині. Можливо, якби ми зараз могли запитати наших предків, то вони значною мірою пояснили б те, що ми тепер часто вважаємо за дитячі примхи і нісенітниці. Даний розділ пропонує короткий загальний огляд фольклору, пов'язаного із народженням дитини і її ранніми роками, але без глибокого заглиблення у походження чи розвиток та без відстеження його переходу з однієї країни в іншу. Так, починаючи з народження, ми дізнаємось, як багато чинників можуть потенційно впливати на майбутню долю немовляти. Тому в деяких регіонах значну увагу приділяють дню тижня, коли народжується дитя. Це стає зрозуміло з такого вірша, що досі є поширеним у Корнуолі:

Дитя неділі за милосердя знає,
Дитя понеділка лицем вельми гарне,
Дитя вівторка серйозне й сумне,
Дитя середи радість несе,
Дитя четверга гріхом промишляє,
Дитя п'ятниці жадоби не знає,

Thursday's child is inclined to thieving, Friday's child is free in giving, Saturday's child works hard for his living"— a piece of folk-lore varying, of course, in different localities. By general consent, however, Sunday is regarded as a most lucky day for birth, both in this country and on the Continent; and according to the "Universal Fortune-teller"—a book very popular among the lower classes in former years—"great riches, long life, and happiness" are in store for those fortunate beings born on Sunday, while in Sussex they are considered safe against drowning and hanging. Importance is also attached to the hour of birth; and the faculty of seeing much that is hidden from others is said to be granted to children born at the "chime hours," <i>i.e.</i>, the hours of three, six, nine, or twelve—a superstition found in many parts of the Continent. There is, too, an idea prevalent in Germany that when a child is born in leap-year either it or its mother will die within the course of the year—a notion not unknown in our own country. Again, from time immemorial various kinds of divination have been in use for the purpose of discovering the sex of an infant previous to its birth. One of these is by means of a shoulder-of-mutton bone, which, after the whole of the flesh has been stripped clean off, must be hung up the last thing at night over the front door of the house. On the following morning the sex of the first person who enters, exclusive of the members of the household, indicates the sex of the child. We will next turn to some of the countless superstitions connected with the new-born child. A highly popular one refers to the caul—a thin membrane occasionally found covering the head at birth, and deemed specially lucky, as indicating, among other things, that the child will never be drowned. It has been, in consequence, termed the "holy" or "fortunate hood," and great care is generally taken that it should not be lost or thrown away, for fear of the death or sickness of the child. This superstitious fancy was very common in the primitive	Дитя суботи тяжко заробляє. щоправда, у різних куточках країни існують різні варіації цієї поезії. Втім, загалом, саме неділю вважають найбільш щасливим днем народження, як тут, так і на материку. А згідно з надзвичайно відомою у попередні роки серед представників нижчих класів «Універсальною книгою ворожінь», на дітей, яким пощастило народитись у неділю, очікують «незліченні багатства, довгі роки життя і щастя», а у Сассексі вірять, що ці діти ніколи не помруть через утоплення або повішення. Також важливою є година появи на світ; наприклад, дар бачити те, що приховано від інших, одержують діти, народжені у «часи курантів», тобто коли годинник пробиває третю, шосту, дев'яту або дванадцятую години; такий забобон часто зустрічається у різних куточках материку. Ще є поширена у Німеччині думка, що якщо дитя народилося у високосний рік, то або воно, або його мати помруть протягом того року, у що вірять і в нашій країні. Крім того, ще з незапам'ятних часів люди вдавались до різних видів ворожінь, щоб дізнатися стать немовляти ще до її народження. Для одного з таких віщувань використовували кістку з баранячої лопатки, з якої начисто зрізали м'ясо і підвішували вночі перед сном над вхідними дверима до будинку. Наступного ранку стать того, хто першим з не членів родини увійде через ті двері, визначить стать дитини. Далі ми перейдемо до забобонів, пов'язаних із новонародженими. Один із найбільш поширених стосується сорочки – тонкої перетинки, що часом покриває голову немовляти після в момент його появи на світ; вона вважається однією із особливо щасливих ознак того, що дитина ніколи не потоне. Тому її називали «святим» або «щасливим каптуром», і надзвичайно дбали про те, щоб не згубити і не викинути її, адже боялися, що тоді дитину переслідуватимуть хвороби і смерть. Цей забобон був дуже поширений у ранній період існування християнства, і святий Іван Золотоуст засуджував віру в цей вимисел у кількох своїх
---	---

ages of the Church, and St. Chrysostom inveighs against it in several of his homilies. The presence of a caul on board ship was believed to prevent shipwreck, and owners of vessels paid a large price for them. Most readers will, no doubt, recollect how Thomas Hood wrote for his early work, "Whims and Oddities," a capital ballad upon this vulgar error. Speaking of the jolly mariner who confidently put to sea in spite of the ink-black sky which "told every eye a storm was soon to be," he goes on to say—

"But still that jolly mariner
Took in no reef at all;
For in his pouch confidently
He wore a baby's caul."

It little availed him, however; for as soon as the storm in ruthless fury burst upon his frail bark, he

"Was smothered by the squall.

Heaven ne'er heard his cry, nor did
The ocean heed his *caul*!"

Advocates also purchased them, that they might be endued with eloquence, the price paid having often been from twenty to thirty guineas. They seem to have had other magical properties, as Grose informs us that any one "possessed of a caul may know the state of health of the person who was born with it. If alive and well, it is firm and crisp; if dead or sick, relaxed and flaccid." In France the luck supposed to belong to a caul is proverbial, and *être né coiffé* is an expression signifying that a person is extremely fortunate. Apart from the ordinary luck supposed to attach to the "caul," it may preserve the child from a terrible danger to which, according to the old idea, it is ever exposed—namely, that of being secretly carried off and exchanged by some envious witch or fairy for its own ill-favoured offspring. This superstition was once very common in many countries, and was even believed by Martin Luther, if we are to rely on the following extract from his "Table Book:"—"Changelings

проповідях. Вважалося, що якщо взяти сорочку з собою на борт, то корабель не зазнає катастрофи, тому власники суден платили за неї чималі гроші. Багато хто з читачів безумовно пригадає, як Томас Гуд писав у блискучій баладі в одній із ранніх збірок «Примхи і дивацтва» про цю поширену хибну думку. Він розказав у своїй поезії історію веселого моряка, який попри чорнильно-чорне небо, що «і сліпим малювало прийдешнє горе», впевнено вирішив вийти в море, що описано так:

Але той веселий морячок
Махнув на все рукою,
Адже взяв надійний оберіг –
Сорочку немовля з собою.

Однак, це мало чим допомогло чоловіку, адже щойно на його кволі зойки налетіло жорстоке шаленство шторму, їх

Шквальна буря задушила.

Крик його не чули небеса, а *сорочка*
Океан не підкорила!

Адвокати також їх купували, щоб нібито здобути дар красномовства, а ціни за них часто варіювались від двадцяти до тридцяти гіней. Люди вірили і в інші магичні властивості цих оболонок, про що Гроуз говорив так: «той, хто володіє сорочкою, може знати стан здоров'я того, хто з нею народився. Якщо вона тверда і хрустка – то людина жива і здорова, а якщо м'яка і в'яла – мертва чи хвора». У Франції існує приказка про удачу, яку нібито приносить сорочка - *être né coiffé*, що позначає того, кому надзвичайно таланить у житті. Окрім обдарування звичною удачею, сорочка також може врятувати дитину від жахливої небезпеки, яка за старим уявленням, постійно нависає над дітям, а саме від якоїсь заздрісної відьми чи феї, щоб ті не викрали немовля і не підмінили його власним бридким чадом. Колись цей забобон був дуже поширений у багатьох країнах, у нього навіть вірив Мартін Лютер, якщо спиратися на цей уривок із його «Застільних розмов» (1):

Satan lays in the place of the genuine children, that people may be tormented with them. He often carries off young maidens into the water." This most reprehensible of the practices attributed to the fairies is constantly spoken of by our old writers, and is several times mentioned by Shakespeare. In the speech of Puck, in *A Midsummer Night's Dream* (Act ii., sc. 1), that jovial sprite says of Titania's lovely boy—the cause of quarrel between the King and Queen of Elfland:—

"She never had so sweet a changeling."

In the *Winter's Tale* (Act iv., sc. 4) the Shepherd, on discovering the babe Perdita, tells the Clown, "It was told me I should be rich by the fairies. This is some changeling." As a preservation against this danger, sundry charms are observed. Thus, in the North of England, a carving-knife is still hung from the head of the cradle, with the point suspended near the child's face. In the Western Isles of Scotland idiots are believed to be the fairies' changelings, and in order to regain the lost child, parents have recourse to the following device:—They place the changeling on the beach, below high-water mark, when the tide is out, and pay no heed to its screams, believing that the fairies, rather than allow their offspring to be drowned by the rising waters, will convey it away and restore the child they had stolen. The sign that this has been done is the cessation of the child's crying. In Ireland, too, the peasants often place the child supposed to be a changeling on a hot shovel, or torment it in some other way. A similar practice is resorted to in Denmark, where the mother heats the oven, and places the child on the peel, pretending to put it in; and sometimes she whips it severely with a rod, or throws it into the water. The only real safeguard, however, against this piece of fairy mischief is baptism, and hence the rite has generally been performed among the peasantry as soon as possible after birth.

Another danger to which the new-born child is said to be exposed, and to counteract which baptism is an infallible charm, is the influence of the "evil eye;" certain persons being thought to possess

«Сатана підкладає підмінчат замість справжніх дітей, щоб ті мучили людей. Він часто затуляє у воду юних дівчат». Ця найбільш ганебна практика, яку приписують феям, часто звучить у творах наших давніх авторів, і навіть кілька разів у Шекспіра. У «Сні літньої ночі» (дія 2, сцена 1) веселий дух Пак розказує про гарного хлопчика у Тітанії – причину сварки між Королем і Королевою Країни ельфів: Мала вона вродливе підмінча.

У «Зимовій казці» (дія 3, сцена 3) (2), знайшовши маля Утрату, Пастух говорить Блазню: «колись мені напроорочено, ніби феї дадуть мені багатство. Оцю дитину вкрали і підкинули феї». (3) Аби вберегтись від цієї загрози, люди використовували різноманітні талісмани. Тому на півночі Англії досі підвішують кухонний ніж над узголів'ям колиски, щоб його вістря звисало над обличчям дитини. На західних шотландських островах вірять, що ідіотів приносять феї, а щоб повернути своє втрачене дитя, батькам потрібно вдатись до такого методу: залишити підмінча на узбережжі, коли вода відступила, нижче рівня припливів і не зважати на його крики з вірою, що феї не дозволять своєму нащадку втопитися у припливі, заберуть його і повернуть вкрадену дитину. Якщо ця затія вдасться, то дитячий плач припиниться. В Ірландії селяни також якщо підозрювали, що їх маля підмінили феї, то клали його на гарячу лопату або мучили у якийсь інший спосіб. Схожа практика існує у Данії: мати розігріває піч і садить дитину на лопату, ніби збирається засунути її всередину. Часом вона може сильно відшмагати чадо лозиною або кинути у воду. Однак єдиним справжнім порятунком від такої фейської витівки є хрещення, тому цей обряд селяни старалися провести якомога швидше після народження дитини.

Серед інших небезпек, на які, як то вважається, наражаються немовлята, а надійним захистом від яких є хрещення, є пристріт; кажуть, що є певні особи, які нібито володіють силою заподіювання шкоди одним лише поглядом на тих, кому вони бажають зла. Хоча

the power of inflicting injury by merely looking on those whom they wish to harm. Although this form of superstition has been gradually dying out for many years past, yet it still retains its hold in certain country places. It is interesting to trace this notion as far back as the time of the Romans; and in the late Professor Conington's translation of the "Satires of Persius" we find it thus laughably spoken of:—"Look here! A grandmother or a superstitious aunt has taken baby from his cradle, and is charming his forehead against mischief by the joint action of her middle finger and her purifying spittle; for she knows right well how to check the evil eye." Confining ourselves, however, to instances recorded in our own country, we find that, even now-a-days, various charms are practised for counteracting the baneful influence of this cruel species of witchcraft. Thus, in Lancashire, some of the chief consist in spitting three times in the child's face, turning a live coal in the fire, exclaiming, "The Lord be with us;" whilst in the neighbourhood of Burnley "drawing blood above the mouth" was once a popular antidote. Self-bored or "lucky stones" are often hung by the peasantry behind their cottage doors; and in the South of England a copy of the apocryphal letter of our Lord to Abgarus, King of Edessa, may occasionally be seen pasted on the walls. In many places, when a child pines or wastes away, the cause is often attributed to the "evil eye," and one remedy in use against this disaster is the following:—Before sunrise it is brought to a blacksmith of the seventh generation, and laid on the anvil. The smith then raises his hammer as if he were about to strike the hot iron, but brings it gently down on the child's body. This is done three times, after which the child is considered certain to amend. This superstition survives in Cornwall; and the late Mr. Hawker, of Morwenstow, a noted authority on such topics, tells us that two-thirds of the inhabitants of the Tamar side firmly believe in the power of the evil eye. In Scotland this piece of folk-lore has prevailed extensively from time immemorial, and one of the charms to avert it is the "gold and

цей забобон протягом останніх років поступово вимирає, він досі має вагу в деяких регіонах в країні. Цікаво, що його історія простягається аж до часів римлян. У перекладі покійного професора Конінгтона «Сатир Персія» ми бачимо жартівливу згадку цього забобону: «Погляньте! Бабуся чи забобонна тітка дістала дитину з колиски і закликає від лиха її чоло водночас тицяючи середнього пальця і очищуючи плювками, адже добре знає, як бороти пристріт». Однак, якщо обмежитись задокументованими випадками у нашій країні, то ми дізнаємося, що навіть сьогодні побутують різноманітні заклинання проти згубного впливу цього жакливого виду чарів. Наприклад, у Ланкаширі існує звичай плювати тричі в обличчя дитині, перевертати розжарене вугілля у вогнищі і промовляти «Господи, заступи»; а неподалік Бернлі колись поширеною протидією було «пускання крові над устами». Селяни часто підвішували за дверима своїх хатин камінці, посеред яких вода проточила діру, ще відомі як «камінці удачі», а на півдні Англії іноді можна було побачити на стінах приліплені копії апокрифічного листа Господа до Абгара, правителя Едеси. Багато де, якщо дитина починала марніти або слабнути, то нерідко причиною цього вважали саме «вроки», а єдиними ліками було наступне: дитя перед сходом сонця приносили до коваля у сьомому поколінні і клали на ковадло, майстер підносив молота, ніби з наміром ударити по гарячому залізу, але ніжно опускав на дитяче тільце. Так робилось тричі, після чого дитина вважалася зціленою. Цей забобон досі існує у Корнуолі, а покійний пан Гоукер із Морвенстоу, великий знавець у цих питаннях, розповідає нам, що дві третини жителів біля річки Тамар твердо вірять у силу пристіту. У Шотландії ця народна мудрість була поширена з незапам'ятних часів, а одним із амулетів, здатних йому протидіяти, є «вода із золотом і сріблом». У воду клали соверен і шилінг, а потім нею обприскували хворого, закликаючи Пресвяту Трійцю. Крім цього, у Шотландському нагір'ї (4) немовлятам давали пити деревний сік

silver water." A sovereign and a shilling are put into water, which is sprinkled over the patient in the name of the Trinity. Again, in the Highlands of Scotland, ash-sap is given to new-born children, because, in common with the rowan, that tree is supposed to possess the property of resisting the attacks of witches, fairies, and other imps of darkness. The Irish think that not only their children but their cattle are "eye-bitten" when they fall suddenly sick.

Among other important items of folk-lore associated with birth may be mentioned the popular belief that a child should go up in the world before it goes down. On leaving its mother's room for the first time, it is considered absolutely necessary that it should be carried *up-stairs* before it goes *down-stairs*, otherwise it will always keep low in the world, and never rise in after-life either to riches or distinction. When, however, as often happens, the mother's room is on the top storey, the nurse overcomes the obstacle by placing a chair near the door, on which she steps before leaving the room. In Yorkshire it is further stated that a new-born infant should always be placed first in the arms of a maiden before any one else touches it. It has been aptly questioned by Mr. Henderson, in his "Folk-lore of the Northern Counties," whether we may not trace in this practice an outgrowth of the mediæval belief that the Virgin Mary was present at the birth of St. John the Baptist, and received him first in her arms. Some, too, will never permit an infant to sleep upon bones—that is, the lap—a piece of folk-lore founded on some degree of truth; for it has been pointed out that it is undoubtedly better for a child to support it throughout its whole length, than to allow its head or legs to hang down, as they might probably do if the infant was sleeping on the lap. Again, there is a common idea that a baby and a kitten cannot thrive in the same house; and should, therefore, as is not unfrequently the case, a cat have kittens at the time of a birth, these are immediately either destroyed or given away. Few nurses, also, can be found courageous enough to weigh a young child, from a superstitious

ясена, тому що вважалося, що це дерево, як і горобина, має властивість протистояти атакам відьом, фей та інших порідь темряви. В Ірландії кажуть, що не лише діти, а й худоба може потерпати від пристіту, якщо несподівано захворіє.

Серед інших важливих видів народної мудрості, пов'язаної із народженням, можна згадати і поширене переконання, що дитина повинна рухатися світом угору перед тим, як опуститись донизу. Наші предки вважали, що дитину, коли її вперше виносять із кімнати матері, конче необхідно нести сходами нагору, перш ніж понести її сходами вниз, бо інакше вона не досягне висот у житті і в роки зрілості не знатиме ні багатства, ні шани. Однак, якщо кімната матері знаходиться на найвищому поверсі, як це часто буває, то годувальниця вирішує цю проблему, поставивши стілець біля дверей, на який вона стає перед тим, як покинути кімнату. Також зазначається, що у Йоркширі вірять, що перш ніж хто-небудь торкнеться немовляти, новонародженого обов'язково повинна взяти на руки незаймана дівчина. Пан Гендерсон у «Фольклорних записках із північних графств» висловлює доречний сумнів, чи цей звичай часом не є наслідком середньовічної легенди, ніби Діва Марія була присутня на народженні Іоанна Хрестителя і першою взяла його на руки. Дехто також не допустить, щоб немовля спало на кістках, себто на колінах. Цей народний переказ навіть має певне розумне підґрунтя, адже підкреслюється, що дитина краще розвиватиметься, якщо її підтримувати по всій довжині тіла, аніж якби її голівка чи ніжки звисали донизу, що дуже вірогідно, якщо немовля спатиме на колінах. Ще існує поширена думка, що дитя не повинно зростати в одному домі з кошеням, і відповідно якщо кішка народить кошенят в момент пологів у господині дому, як це часто буває, то їх необхідно або негайно вбити, або віддати. Також годувальниці вкрай рідко наважувались зважувати малих дітей, тому що у народі є забобон, що це принесе біду, і що діти після зважування часто помирали або, у всякому разі, ставали

conviction that it is unfortunate so to do, the child often dying, or, at any rate, not thriving afterwards. Equally unlucky, too, is it considered to rock baby's empty cradle, it being an omen of its death—a belief which also prevails in Scotland. The same notion exists in many parts of the Continent, and the Swedish folk tell us that it should be avoided, as it is apt to make the child noisy and given to crying. It is also deprecated on another ground, that it is ominous of another claimant for that place of rest—a piece of folk-lore which the Sussex peasantry express in the following rhyme:—

"If you rock the cradle empty,
Then you shall have babies plenty."

Many consider it a bad sign when the first tooth makes its appearance in the upper jaw, denoting, it is said, that the child will not survive its infancy. Whilst speaking of teeth, it may be noted that they occupy an important place in the folk-lore of infancy. Many readers will no doubt recollect how the Duke of Gloucester, in *3 Henry VI.* (Act v., sc. 6), when describing the peculiarities connected with his birth, relates that—

"The midwife wondered, and the women cried,
'O Jesus bless us, he is born with teeth!'
And so I was, which plainly signified
That I should snarl, and bite, and play the dog."

In Sussex it is still customary for little children to wear a necklace of beads made from the root of the peony, as this is supposed to act as a charm in assisting the cutting of their teeth. In the same county, too, the peasantry have a great dislike to throwing away the cast teeth of young children, believing that should any be accidentally found and gnawed by an animal, the child's new tooth would exactly correspond with the animal's which had bitten the old one. Once more, in Scotland and the North of England, when the first teeth come out, sundry precautions are taken, to make sure that the fresh ones may be sound and healthy. One of these consists in filling the cavity with salt,

знедоленими. Ще вважалося зловісним колисання порожньої колиски, адже це прирікало б дитину на смерть; здебільшого така думка зустрічається у Шотландії. Таке ж переконання існує у багатьох країнах на материку, а шведи кажуть, що краще такого не робити, інакше маля стане галасливим і часто плакатиме. Цю дію засуджують і з іншої причини, нібито це не віщуватиме ніякого добра іншій дитині, яка займатиме це місце спочинку; цю народну віру селяни у Сассексі передають у вигляді такого вірша:

Гойдай колиску пусту хвацько,
Щоб дітлахів було багачько.

Багато хто вважає появу першого зуба на верхній щелепі поганим знаком, ніби це означає, що дитина не доживе навіть до юності. Якщо продовжити тему зубів, варто відзначити, яке важливе місце вони мають у фольклорі, пов'язаному з раннім дитинством. Чимало читачів безсумнівно пригадають слова герцога Глостера з третьої частини «Генріха VI» (дія 5, сцена 6) про дещо незвичне, що трапилось після його народження:

Здивовані жінки і повитуха
Кричали: «Боже, немовля з зубами!»
Таким я був! Це свідчило, що я
Гарчатиму й кусатимусь, як пес. (5)

У Сассексі досі існує традиція носіння малюками намиста із коріння півонії, тому що воно нібито повинно слугувати за талісман, який би сприяв прорізання зубів. У цьому ж графстві селяни дуже не люблять викидати зуби, які вже випали у їх дітей, бо вірили, що якщо якась тварина випадково знайде втрачений зуб і погризе його, то у дитини виросте новий, але буде точною копією зуба тварини, яка і погризла старий. А ще у Шотландії та на півночі Англії коли у дитини випадав зуб, то люди проводили різноманітні запобіжні заходи, щоб новий зуб точно виріс міцним і здоровим. Наприклад, до рота насипали сіль, після чого зуб спалювали, повторюючи настану приказку:

after which the tooth must be burnt, while the following formula is repeated:— "Fire! fire! burn bone; God send me my tooth again." This practice exists in Sweden, and likewise in Switzerland, where the tooth is wrapped up in paper, with a little salt, and then thrown into the fire. The teeth, however, are not the only objects of superstition in infancy, similar importance being attached to the nails. In many places, for instance, it is considered imprudent to cut them till baby is a year old, and then they should be bitten off, or else there is a likelihood of its growing up dishonest, or of its being, as the Sussex peasantry say, "light-fingered." Anyhow, special attention is to be paid to the day of the week on which the child's nails are cut, if there be any truth in a well-known proverb— "Better a child had ne'er been born, Than cut his nails on a Sunday morn." The same warning is given in Germany, and if it is disregarded, it is said that the child will be liable to stammer as it grows up. A curious Northumberland belief affirms that if the first parings of a child's nails are carefully buried under an ash-tree, it will turn out in after-life a capital singer. It is also a popular fancy in nursery folk-lore that the child's future career in this world can be easily augured from the little specks on its nails, a species of palmistry still extensively credited by even educated persons, and one, too, not confined to infancy. Again, the infant's tiny hands are not free from superstition, and here and there, throughout the country, there is a notion that for the first few months after its birth the right one should remain unwashed, the reason assigned for this strange piece of eccentricity being that it may gather riches. According to another idea, children born open-handed are said to be of a bountiful disposition. In Scotland, too, great attention is paid as to which hand a child uses when taking up for the first time a spoon to eat. If it should happen to be the left, then, alas!	Огню, огню! Спали кость, Боже, даруй мені зуб знов. Ця практика збереглась донині у Швеції, а ще у Швейцарії, де зуб загортають із дрібною солі у папір і кидають і вогонь. Але не з одними лише зубами пов'язані дитячі забобони, так само важливими є нігті. Наприклад, багато де вважається неправильним обрізати їх, коли дитині ще нема року, натомість їх потрібно згризати, інакше дитина цілком можливо виросте нечесною, або стане, як-то кажуть у Сассексі, «нечистою на руку». В будь-якому випадку, особливу увагу звертають на день тижня, в який слід зрізати нігті малюку, якщо вірити одній добре відомій приказці: Краще зовсім не рожати дитину, Ніж різати їй нігті зранку в неділю. Так само застерігають і в Німеччині, а якщо проігнорувати цю засторогу, то кажуть, до дитя буде схильним затинатися, коли виросте. У Нортамберленді передається одне цікаве переконання, що якщо обережно закопати під ясенем шматочки дитячих нігтів після першого їх зрізання, то те дитя стане співцем у столиці, коли виросте. Ще у фольклорі раннього дитинства є поширена вигадка, що майбутню професію дитини можна з легкістю передбачити завдяки маленьким цяточкам на її нігтях; цьому виду хіромантії, що стосується не лише ранніх років життя, досі багато хто вірить, і навіть освічені люди. Окрім усього, забобони стосуються навіть маленьких ручок немовлят, тому тут і там, у всій країні, зустрічаємо переконання, що протягом перших місяців життя дитини не можна мити її праву руку; це дивацтво люди пояснюють просто: так дитина потім загрибатиме цією ручкою багатства. Існує й інша думка, що діти, які народилися з розкритими долоньками, матимуть щедру вдачу. У Шотландії теж приділяють неабияку увагу тому, якою рукою дитина вперше бере ложку перед їдою. Якщо лівою, то ойой! – дитя приречило себе на нещастя на все життя. Справді, якщо судити з різних народних мудростей, що досі побутують, то можна
---	---

he is doomed to be an unlucky fellow all through his life. Indeed, as far as we can judge from the numerous items of folk-lore still in vogue, it would seem that the early period of infancy, in one way or another, furnishes countless opportunities for ascertaining what kind of life is in store for the child in years to come, almost every trivial action being regarded as indicative of something or other that shall befall it. Although many of these ideas may seem to us in this nineteenth century apparently senseless, yet it must be remembered they are frequently survivals of primitive culture, and are interesting as having been handed down to us from the distant past. According to an old superstition, parents desirous of securing long life for their children should pass them through the branches of a maple. A few years ago one of these trees had long been resorted to for this purpose in West Grinstead Park, and as soon as a rumour spread through the parish that it was about to be demolished, quite a consternation prevailed in the neighbourhood. Similar properties are supposed to belong to the ash, weakly infants that do not thrive being drawn through a cleft in its trunk. This charm, as performed in Cornwall, is thus:—A large knife is inserted into the trunk of a young ash, about a foot from the ground, and a vertical opening made for about three feet. Two men then forcibly pull the parts asunder, and hold them so, whilst the mother passes the child through the cleft three times. The ceremony does not end here, as the child has to be washed for three successive mornings in the dew from the leaves of the "charmed ash." This supposed magical property of the ash has an additional interest, when we consider that some thousands of years ago our ancestors regarded it as one of their wonder-working trees, and associated it with some of their oldest traditions. At the present day, too, it is the subject of an extensive folk-lore, to which we shall have occasion to refer in a succeeding chapter.

Again, if a baby frets and does not appear to thrive, it is supposed by some to be "longing." Thus, a Sussex nurse one day said to a lady,

помітити, що раннє дитинство так чи інакше створює безліч можливостей визначити, яке життя доля заготувала для дитини у майбутньому, і майже будь-яка звична дія може слугувати передбаченням тої чи іншої події, що може трапитись у житті. Хоча багато із цих уявлень і здадуться нам у дев'ятнадцятому столітті абсолютно безглуздими, все ж ми повинні пам'ятати, що вони часто є пережитками первісної культури і цікаві тим, що перейшли до нас із далекого минулого. Згідно з одним старим забобоном, якщо батьки прагнуть забезпечити своїм дітям довге життя, то повинні пронести їх крізь гілля клена. Кілька років тому одне таке дерево спеціально виконувало цю місію на території маєтку Вест Грінстед Парк, і варто було розлетітись парафією чутці, що маєток збираються зносити, як між людьми в окрузі запанувала неабияка стривоженість. Схожі властивості приписували і ясеню, через розкол у стовбурі якого проносили хворобливих немовлят, що не росли як слід. У Корнуолі цей обряд проводили так: у стовбур молодого ясена, на висоті одного фута над землею, встромляли ніж і робити вертикальний розріз розміром близько трьох футів, після чого двоє чоловіків з силою розводили утворені половини дерева в сторони і так їх утримували, поки мати тричі протягувала своє чадо крізь розкол. На цьому ритуал не закінчувався, адже дитину ще треба було вмивати росю із листя «зачарованого ясена» три ранки поспіль. Ця нібито магічна властивість ясена стає ще цікавішою, якщо згадати, що наші предки кілька тисяч років тому вважали це дерево одним із чудотворних і зробили його частиною деяких із найдавніших їх традицій. І навіть нині з ним пов'язана неабияка кількість народних переказів, про що у нас ще буде нагода поговорити в одному із наступних розділів.

Також, якщо дитина дратується, і здається, що з нею не все гаразд, можливо вона чогось «жадає». Так одного разу годувальниця у Сассексі сказала одній жінці: «Малюк незвично неспокійний, думаю, йому вочевидь дуже сильно чогось не вистачає». На

"Baby is so uncommon fretty, I do believe he must be longing for something." When asked what he could be longing for, she replied, "Something that his mother longed for, but did not get, before he was born, and the best way to satisfy him would be, I think, to try him with a brandied cherry, or some hare's brains." This piece of superstition, however, is not confined to Sussex. Once more, in addition to the popular notion that cats suck the breath of infants and so cause their death—one, indeed, without a particle of truth—there is another in which poor pussy is the victim, an illustration of which we quote from "Rambles in an Old City," by a Norfolk author:—"Not long since a woman, holding quite a respectable rank among the working classes, avowed herself determined to 'drownd' the cat as soon as ever her baby, which was lying ill, should die. The only explanation she could give for this determination was that the cat jumped upon the nurse's lap as the baby lay there soon after it was born, from which time it ailed, and ever since that time the cat had regularly gone under its bed once a day and coughed twice. These mysterious actions of poor 'Tabby' were assigned as the cause of the baby wasting, and its fate was to be sealed as soon as that of the poor infant was decided. That the baby happened to be the twenty-fourth child of his mother, who had succeeded in rearing only four of the two dozen, was a fact that seemed to possess no weight whatever in her estimation." This strange antipathy to our domestic animal no doubt took its origin in the old belief that the cat's is one of the numerous forms which witches are fond of assuming, and on this account, in days gone by, poor pussy was oftentimes subjected to gross ill-treatment at the hands of the ignorant classes. At the present day, in Germany, there is a deep-rooted belief that witches, when bent on doing mischief, take the form of a cat, and many stories are current of their frightening their victims by appearing as "the nightmare;" or, if dishonestly disposed, of their drinking their neighbour's beer. Returning, however, again to the subject of our present chapter, there

питання, чого він може бажати, вона відповіла: «Того, чого жадала його мати, але так і не отримала до того, як дитя народилось, і найкращим способом його заспокоїти буде, на мою думку, дати йому спробувати п'яної вишні, або трохи заячих мізків». Проте, не лише у Сассексі вірять у цей забобон. Ще, крім поширеної думки, що коти висмоктують дихання немовлят, чим і спричиняють смерть малюків (у чому немає і крихти правди), існує й інший домисел, у якому бідолашна кицька стає жертвою, приклад якого знаходимо у книзі «Блукання старим містом», авторка якої родом з Норфолку: «Нещодавно жінка, яка має доволі поважний чин серед робітничого класу, зізналася у намірі «утопить» kota, щойно б її дитина, що захворіла, померла. Своє рішення вона могла пояснити лише тим, що кіт застрибнув на коліна годувальниці, на яких лежало її немовля невдовзі після народження і відтоді нездужало, і з того часу тварина регулярно раз у день ховалася під його ліжечком і двічі кашляла. Ці загадкові дії бідолашного «Смугастика» і були названі причиною змарніння дитини, а майбутнє домашнього улюбленця стало б очевидним в момент визначення долі нещасного немовляти. Той факт, що дитя виявилось двадцять четвертим чадом його матері, з яких вона змогла виростити лише чотирьох, у розумінні жінки не грав жодної ролі». Ця дивна неприязнь до нашої домашньої тваринки безсумнівно зародилася у старій вірі в те, що коти це одна з багатьох подоб, яких любили набувати відьми, і через це здавна бідні кицьки часто потерпали від жахливого ставлення від рук неуків. Нині в Німеччині ми зустрічаємо глибоко вкорінене переконання, що відьми, коли зібралися наробити біди, обертаються на котів, а люди переказують багато історій про те, як відьми лякають своїх жертв, з'являючись перед ними в образі «кошмарів», або, якщо відьма зовсім втратила совість, то вона малює своїй жертві картину, як бідолаша п'є сусідське пиво. Але якщо повернутись знову до теми цього розділу, то на півночі Англії є забобонна вигадка, що переступання могил нехрещених дітей, які

is a superstitious fancy in the North of England that it is unlucky to walk over the graves of unchristened children, which is vulgarly called "unchristened ground," the person who does so rendering himself liable to catching the fatal disease of the "grave-scab." This complaint, we are told by Mr. Henderson, "comes on with a trembling of the limbs and hard breathing, and at last the skin burns as if touched with hot iron," in allusion to which an old ballad tells us—

"And it ne'er will be cured by doctor on earth,
Tho' every one should tent him, oh!
He shall tremble and die like the elf-shot eye,
And return from whence he came, oh!"

There is, however, a remedy, though not easy of attainment—"It lies in the wearing a sark, thus prepared:—The lint must be grown in a field which shall be manured from a farmyard heap that has not been disturbed for forty years. It must be spun by Habbittrot, the queen of spinsters; it must be bleached by an honest bleacher, in an honest miller's mill-dam, and sewed by an honest tailor. On donning this mysterious vestment, the sufferer will at once regain his health and strength." Unfortunately the necessary conditions for the successful accomplishment of this charm are so difficult, that he must be a clever man who can fulfil them. In the South of England, on the other hand, we do not find the same dread attaching to the graves of still-born children. Thus on a certain occasion, when one of the Commissioners of Devonport complained that a charge of one shilling and sixpence should have been made upon the parish authorities for the grave and interment of a still-born child, he added that "when he was a young man it was thought lucky to have a still-born child put into an open grave, as it was considered to be a sure passport to heaven for the next person buried there." According to another superstitious notion, if a mother frets and pines after her baby when it is dead, it is said that it cannot rest, and will come back to earth again. Various stories are on record of children thus visiting their mothers after death, an instance

ще грубо називають «нехрещеними землями», приносить неудачу, адже так людина піддається небезпеці підхопити смертельну хворобу – «могильну коросту». Ця недуга, за словами пана Гендерсона, «розпізнається за тремтінням у кінцівках, ускладненим диханням і врешті за горінням шкіри, ніби її обпекло гаряче залізо», про що розповідає нам стара балада:

І ліків від неї зроду не знайти,
Гей, але хворих увагою не обділи!
Вони тремтять і помирають, як від ельфів рук,
Гей, і вернуть туди, звідкіль прийшли!

Однак, ліки таки існують, але дістати їх зовсім непросто: «зцілює спідня сорочка, ось так підготована: волокна для неї потрібно отримати з бавовни, вирощеної на полі, добриво для якого слід брати на фермі з купи, яку не чіпали сорок років. Спрясти сорочку мусить Габбітрот (6), найвміліша пряля, вибілити її мусить чесний біляр на греблі чесного мірошника, і зшити її мусить чесна кравчиня. Після одягання цього загадкового убрання хворий вмиє одужає і поверне свої сили». На жаль, обов'язкові умови для успіху цих чар настільки складні, що потрібно мати неабиякий розум, аби їх виконати. З іншого боку, на півдні Англії ми не помітили такого ж страху перед могилами мертвонароджених дітей. Так одного разу один комісар Девонпорту поскаржився, що настоятелям парафій слід виписувати штраф у розмірі одного шилінга і шести пенсів за поховання мертвонароджених, і додав при цьому, що «за його молодості вважалося гарним знаком покласти мертвонароджене немовля у відкриту могилу, адже це означало б пряму дорогу до раю для того, кого б там поховали наступним». Згідно з іншим забобоном, якщо мати тривожиться і горює за своєю дитиною після її смерті, то кажуть, що тоді дитя не зможе упокоїтися і знову повернеться на землю. Збережено немало історій про те, як через це діти після смерті навідувались до своїх матерів, однин такий переказ ми зустрічаємо у книзі «Діалекти Лідсу»: схоже що незадовго після

of which we quote from the "Dialect of Leeds:"—It appears that soon after the birth of the mother's next child, the previous one that had died entered her room with eyes deeply sunken, as if with much weeping, and on approaching the bed, said, "Mother, I can't rest if you will go on fretting." She replied, "Well, lad, I wean't fret any more." He then looked upon the bed and said, "Let's luke at it, mother!" She turned down the coverlet and let him look at her new-born babe. "It'll die," he said, and vanished. These, then, are some of the boundless dangers and difficulties that are supposed to beset the beginnings of life; and, taking into consideration the importance of that momentous crisis, when a fresh actor is introduced upon the world's great stage, it is not surprising that this event has, in most ages and countries, been associated with divers superstitions, and given rise to sundry customs, each of which has helped to invest man's entry into this world with all that grandeur which such a solemn occasion requires.

CHAPTER II. CHILDHOOD.

Nursery Literature—The Power of Baptism—
Confirmation—Popular Prayers—Weather Rhymes—
School Superstitions—Barring out.

It must not be supposed that childhood has no special folk-lore of its own. It is, in fact, of a most varied kind, many of the old traditionary beliefs and practices associated with the nursery being relics of what the Scandinavian mothers taught their children in days of long ago. The familiar fairy-tales of our own childhood still form the nursery literature in most homes, and are of unusual interest as embodying not only the myths and legends of the ancient Aryan race, but their conceptions about the world around them. Thus, for instance, the well-known story of "Cinderella," like many others of the same character, such as "Jack the Giant Killer," or "Beauty and the Beast," are to be found in almost all countries, and although the versions differ in some respects, yet they point to a common origin at a very

того, як мати народила ще одну дитину, до неї в кімнату зайшов її рано померлий син, а його очі були глибоко запалі, ніби від тривалого плачу. Коли він підійшов до ліжка матері, то сказав: «Мамо, я не зможу спочити, якщо ти не перестанеш бентежитись». На що жінка відповіла: «Тоді, хлопче, я більше не буду». Він тоді поглянув на ліжко і сказав: «Покажи мені, мамо!» Вона відкинула ковдру і показала йому своє немовля. «Воно помре», сказав хлопчик і зник. Загалом, ось такими є лише декілька із численних загроз і перешкод, які переслідують дітей на початку їх життя. А якщо взяти до уваги важливість цього критичного моменту дебюту нового актора на величезній світовій сцені, то немає дива в тому, що з цією подією у більшості епох і країн пов'язані різні-різні забобони, і що ця подія дала початок різноманітним звичаям, кожен з яких став частиною грандіозної появи людини у цьому світі, цієї безумовно урочистої події.

РОЗДІЛ 2. ДИТИНСТВО

Дитяча література. Сила хрещення. Конфірмація. Поширені молитви. Вірші про погоду. Шкільні забобони. Обструкція.

Не варто помилково вважати, що народна мудрість обійшла дитинство стороною. Насправді, цей період життя є одним із найбільш насичених різноманітними прикладами фольклору, а чимало давніх традиційних уявлень і практик, пов'язаними із малими дітьми, це залишки науки, яку скандинавські матері в давнину передавали своїм дітям. Знайомі нам казки з дитинства і донині утворюють основу дитячої літератури у більшості сімей і викликають особливий інтерес, адже поєднують в собі не лише міти і легенди древньої арійської раси, а й тодішній світогляд. Тому, наприклад, добре відома історія про Попелюшку і багато інших не менш відомих казок, як-от про Джека, вбивцю велетнів, чи про Красуню і Чудовисько, зустрічаються в практично в будь-якій

remote period. Indeed, it is curious that there should still exist among the children of the nineteenth century an undying love for these survivals of Aryan literature, couched in such graceful and simple language that few modern compositions can be found to equal them. In reading, therefore, about the dwellers in Wonderland, the young mind is unconsciously taking in primitive notions about the workings of nature as seen in the succession of day and night, the changes of the seasons, and so on. In the story of "Cinderella," we have the ancient nature-myth of the sun and the dawn, representing the morning sun in the form of a fairy prince pursuing Cinderella, the dawn, to claim her for his bride, whilst the envious clouds, her sisters, and the moon, her stepmother, strive to keep her in the background. It would, however, take too long and require a book of itself to discuss the history and meaning of these fairy tales which so delight the childish fancy, and exercise such a wholesome influence, inculcating some of the noblest sentiments and loftiest teachings of the founders of our race. Referring then more particularly to the superstitions connected with childhood, we would, first of all, briefly speak of those relating to certain outward circumstances, which are believed to affect more or less the child's welfare in life.

Thus, it is a deep-rooted belief that a child never thrives until after its baptism; and in cases of illness the clergyman is more often perhaps sent for by the poor from a belief in the physical virtue of the sacred rite itself, rather than from any actual conviction of its religious importance. Indeed, how much potency is supposed to reside in baptism may be gathered from the countless superstitions with which it is associated, the omission of this rite being attended more often than not with fatal results. Hence it is frequently performed as soon as possible after birth, one reason being, as we have already seen, that so long as the child remains unbaptised it is thought to be at the mercy of ill-disposed fairies, and subject to the influence of the evil eye. According to another popular fancy, not confined to our own country,

країні, і хоча їх варіації так чи інакше відрізняються одна від одної, усі вони вказують на спільні витoki, яким не одна сотня років. Безсумнівно цікавим є спостереження, що діти дев'ятнадцятого століття досі всім серцем люблять пережитки арійської літератури, розказаної такими витонченими і простими словами, через що вкрай нечасто сучасні творіння можуть із ними зрівнятися. Тому через казку про жителів Країни Чудес юний дитячий розум несвідомо вбирає в себе поняття про те, як працює природа на прикладі зміни дня і ночі, чергуванні пір року тощо. В центрі історії про Попелюшку ми бачимо древній міт про природу, про сонце і світанок, у якому ранкове сонце постає в особі принца фей, який женеться за Попелюшкою, світанком, щоб зробити її своєю нареченою, в той час як заздрісні хмари, її сестри, і місяць, мачуха, роблять все можливе, щоб тримати її в тіні. Проте, потрібно дуже багато часу і окрема книга, щоб розповісти історію і значення цих казок, які так захоплюють дитячу уяву і мають надзвичайно важливий вплив на дітей, адже прищеплюють їм одні з найбільш благородних почуттів і вчень від прабатьків нашої раси. А якщо обговорювати більш детально пов'язані з дитинством забобони, то варто найперше коротко розповісти про ті, що стосуються деяких зовнішніх обставин, які нібито певною мірою впливають на добробут у житті дитини.

Тому думка про те, що малюк не почне рости і розвиватись, допоки його не охрестять, має дуже глибоке коріння, і, можливо, захворівши, бідняки здебільшого звертались за допомогою саме до священників через віру у сам факт доброчесності цього священного обряду, аніж через щирі віру у його важливість у релігії. Дійсно, про рівень сили, імовірно вкладеної у хрещення, можна судити з численних забобонів, об'єктом яких є цей обряд; наприклад, якщо його проігнорувати, то найвірогідніше наслідки будуть фатальними. Тому дітей часто стараються охрестити якомога раніше зі згаданої причини, оскільки допоки дитину не охрестять, вона

should a child have the misfortune to die unchristened, it is doomed either to flit restlessly around its parents' abode, or to wander about in deserted spots, daily repining over its hard and unenviable lot. In Germany, tradition says that such children are transformed into that delusive little meteor known as the will-o'-the-wisp, and so ceaselessly hover between heaven and earth. On one occasion, we are told of a Dutch parson who, happening to go home to his village late one evening, fell in with no less than three of these fiery phenomena. Remembering them to be the souls of unbaptised children, he solemnly stretched out his hand and pronounced the words of baptism over them. Much, however, to his terrible consternation and surprise, in the twinkling of an eye a thousand or more of these apparitions suddenly made their appearance—no doubt all equally anxious to be christened. The good man, runs the story, was so terribly frightened, that forgetting all his good intentions, he took to his heels and ran home as fast as his legs could take him. In Lusatia, where the same superstition prevails, the souls of these unhappy children, which hover about in the form of will-o'-the-wisps, are said to be relieved from their unhappy wanderings so soon as any pious hand throws a handful of consecrated ground after them.

In Scotland, to make quite sure of baptism being altogether propitious, it was deemed highly important that the person entrusted with the care of the child should be known by common report to be lucky. She was generally provided with a piece of bread and cheese, which she presented to the first person she met as an offering from the infant. If the party readily accepted and partook of the proffered gift, it was undoubtedly a good omen; but if refused it was considered tantamount to wishing evil to the child. Hence the future destiny of the little one was often augured from this superstitious ceremony, which, by-the-by, is also practised in the West of England, but the events of its after-life only too often belied the weal and woe predicted for it. Again, it is thought highly necessary that the child

залишатиметься вразливою перед злими феями та пристрітом. Інша багатьом відома вигадка, яка існує не лише у нашій країні, стверджує, що якщо трапилось нещастя, і дитя померло нехрещеним, то його душа приречена або невгамовно пурхати довкола помешкання його батьків, або мандрувати безлюдними місцинами і щодня ремствувати на свою тяжку і неприпадну долю. У Німеччині традиційно вважають, що такі діти перетворюються на оманливі маленькі метеори, відомі як мандрівні вогні, що безперестанно ширяють між небесами і землею. Одного разу нам розповіли про одного пастора із Нідерландів, що якось пізно ввечері повертався додому в селище і випадково наткнувся на не менш ніж три такі вогненні кулі. Згадавши, що це душі нехрещених дітей, він урочисто витягнув руку і прочитав для них молитву хрещення. Проте, не встиг чоловік і оком змигнути, як на його превеликий жак і подив перед його очима постала тисяча, якщо не більше, цих примар, кожна з яких теж поза сумнівом хотіла бути охрещеною. Як говориться далі в історії, цей добродій настільки сильно перелякався, що забув про свої добрі наміри і накивав п'ятами додому так швидко, як тільки могли його ноги понести. У Лужиці, де також поширений цей забобон, вірять, що душі цих бідолашних дітей, що ширяють у вигляді мандрівних вогнів, будуть звільнені від своїх сумних блукань, щойно хтось благочестивий не кине у них грудку освяченої землі.

У Шотландії вважають надзвичайно важливим, щоб той, кому б довірили опіку над дитиною, мав репутацію людини з великою удачею, щоб хрещення було цілком сприятливим. Часто їй чи йому давали скибку хліба з сиром, які потрібно було дарувати першому-ліпшому як пожертву від немовляти. Якщо ця людина охоче прийме і скуштує запропонований дар, то це очевидно гарний знак, але відмова вважатиметься рівносильною бажанню дитині зла. Таким чином завдяки цьому забобонному обряду часто передрікали майбутнє маляти, який, до речі, практикують і на заході Англії,

should cry at its baptism, or else ill-luck will sooner or later overtake it, the idea being that, when the child screams and kicks, the evil spirit is in the act of quitting it; its silence, on the other hand, indicating that it is too good for this wicked world. An amusing little episode in illustration of this curious superstition is related by Mrs. Latham, in the "Folk-lore Record:"—"I was lately present at a christening in Sussex, when a lady of the party, who was grandmother of the child, whispered in a voice of anxiety, 'The child never cried; why did not the nurse rouse it up?' After we had left the church she said to her, 'O nurse, why did not you pinch baby?' And when the baby's good behaviour was afterwards commented upon, she observed, with a very serious air, 'I wish that he had cried.'" In the same county it is considered unlucky to divulge a child's intended name before its baptism; and the water sprinkled on its forehead at the font must on no account be wiped off. Whilst on the subject of baptism, we would just note that in former years peculiar curative properties were supposed to reside in water that had been used at this rite, and on this account it was employed for various disorders. It was also regarded in Scotland as a preservative against witchcraft; and eyes bathed in it were rendered for life incapable of seeing ghosts.

It may not be inappropriate to allude here to the superstitions relative to confirmation, following in due time, as this rite does, on baptism. In Norfolk, for instance, it is considered unlucky to be touched by the bishop's left hand; and in Devonshire, also, where a similar notion prevails, young people look upon his right hand as the lucky one, and should it not be their privilege to receive it, they leave the church much disappointed. In some of the northern counties, we are informed that the unfortunate recipients of the left hand are doomed, then and there, to a life of single blessedness. This is not the only species of superstition belonging to confirmation, for instances are on record of persons who, although confirmed in their early life, have again presented themselves for confirmation in their old age, under a

однак події у дорослому житті занадто часто не відповідали передбаченим радостям та горю. Крім цього, дитина повинна була обов'язково заплакати під час хрещення, інакше її рано чи пізно спіткало б нещастя, адже якщо вона кричить і пручається, значить злі духи покидають її тіло, а якщо залишається тихою, то це значить, що вона занадто чиста для цього грішного світу. Пані Лейтем у «Фольклорних записках» розповіла кумедну історію як приклад цього цікавого забобону: «Згодом я була присутня на хрестинах у Сассексі, коли одна пані з натовпу, бабуся дитини, прошепотіла з тривогою в голосі: «Дитя так і не заплакало, чому годувальниця не розбудила його?» Коли ми вийшли з церкви, вона запитала годувальницю: «Скажи, жінко, чому ти не вщипнула дитину?» А коли опісля коментували спокійну поведінку немовляти, то бабуся зауважила: «Краще б він заплакав»». У цьому ж графстві не прийнято розголошувати обране дитині ім'я до хрещення, а воду, яка потрапила на дитяче чоло під час купелі, не можна витирати за жодних обставин. Стосовно теми хрещення можна ще згадати, що в минулому вважалося, що вода, використана в обряді хрещення, була наділена незвичною цілющою силою, і тому її використовували від різних недуг. Також у Шотландії вірили, що ця вода захищає від відьомства, а якщо вмити нею очі, то аж до смерті вони не бачитимуть привидів.

Цілком доречно згадати зараз про забобони, пов'язані з конфірмацією, яка настає у належний час після хрестин. Наприклад, у Норфолку вірять, що якщо єпископ торкнеться вас лівою рукою, то це принесе неудачу, а в Девонширі, де також поширене подібне уявлення, молодь вважає праву руку єпископа щасливою, і якщо їм не пощастило відчутти на собі її дотик, то з церкви вони виходять доволі розчарованими. У деяких північних графствах кажуть, наскільки нам відомо, що якщо вам не пощастило, вас торкнувся священник лівицею, то цей доторк миттєво вас прирече на вічне холостяцьке життя. Це не єдиний забобон про конфірмацію, адже

conviction that the bishop's blessing would cure them of some bodily ailment. It is related that, at one of the confirmations of the venerable Bishop Bathurst, an old woman was observed eagerly pressing forward to the church. A by-stander, somewhat amazed at her odd conduct, and struck with her aged appearance, inquired if she was going to be confirmed, and, being answered in the affirmative, expressed his astonishment that she should have procrastinated it to such an advanced time of life. The old woman, however, resented his reproof, replying "that it was not so; that she had already been bishopped seven times, and intended to be again, it was so good for her rheumatism!"

In some cases the prayers taught by the poor to their children are curious. Thus, a popular prayer, formerly in use, and not yet forgotten, is evidently a relic of Roman Catholic times, having been handed down from a period anterior to the Reformation. As the reader will see, the version below contains a distinct appeal to certain saints for their intercession with God on the child's behalf:—

"Matthew, Mark, Luke, and John,
Bless the bed I lie upon;
Four corners to my bed,
Four angels at its head,
One to watch, two to pray,
And one to bear my soul away;
God within and God without,
Sweet Jesus Christ all round about;
If I die before I wake,
I pray to God my soul to take."

It has been pointed out that it is very singular that this prayer should have survived the great change which took place in religious opinion in the sixteenth century, and that it even still remains in use. There are many variations of it, and the following two distiches obtained

існують задокументовані випадки, як люди попри проведену конфірмацію у дитинстві з'являлись ще раз на церемонію в уже зрілому віці з вірою в те, що благословення єпископа зцілить їх певні тілесні хвороби. Розповідають, що одного разу на конфірмації у преподобного Єпископа Батерстського помітили, як стара жінка схвильовано протискалася в церкву. Очевидець цієї сцени, дещо вражений її дивною поведінкою і приголомшений немолодою зовнішністю, запитав жінку, чи вона часом не прийшла на конфірмацію, і після ствердної відповіді висловив своє здивування тим, що вона дуже затягнула з церемонією і вирішила її здійснити на схилі літ. Проте, стара обурилася від його догани, сказавши «що все не так, що її вже сім разів висвятили, і вона збиралась зробити це знову, бо це рятує її від ревматизму!»

Деякі молитви, що бідняки вчать своїх дітей, звучать цікаво. Так одна відома молитва, яку більше не виголошують але ще не забули, є очевидним пережитком римо-католицизму, тому що вона перейшла до нас із дореформаційних часів. Як читач може далі помітити, у поданій нижче версії строфи міститься чітке звернення від імені дитини до певних святих з проханням про їх заступництво перед Богом:

Матвій, Марко, Іван і Лука,
Благословіть мою постіль до сна.
Тут ліжко має чотири кути,
Тут є янголів чотири голови,
Дві слухають молитви, одна наглядас,
Остання відносить душу до раю.
Господь в мені, Господь назовні,
І добрий Христос навкруг присутній.
І раз у сні вмерти мушу я,
Най Богу відлетить душа моя.

Зазначається, що ця молитва є винятковою, оскільки вона не тільки пережила зміни, які відбулися у позиції релігії у шістнадцятому

from Lancashire are quaint, having been written, it has been thought, by the Puritans, in ridicule:—

"Matthew, Mark, Luke, and John,
Hold the horse that I leap on.
Matthew, Mark, Luke, and John,
Take a stick and lay upon."

A Lincolnshire clergyman, anxious to learn something of the nature of the prayers said by the children of the agricultural poor, visited some of their cottages a few years ago in the evening, and listened to the little ones as they said their prayers. The concluding portion, he tells us, was always intercession for relations, but the form it generally took was peculiar. In the first place, it was not, as is the case with the more educated classes, "Pray God bless father and mother," &c., but "Pray for father, pray for mother, pray for brothers and sisters," and so on. In certain cases, through carelessness and rapidity, the words had degenerated into "Pray father, pray mother," &c. There can be no doubt that originally the prayer was this:—"Pray for father;" then a *Pater noster*, or an *Ave Maria*, or both, would be said; then "Pray for mother," &c. After the Reformation, as time went on, the constant repetition of the *Pater* and the use of the *Ave Maria* would gradually die out with the change of religious ideas, and thus the prayer would assume its present form, "Pray for father, pray for mother."

Referring, in the second place, to the superstitions of children, we find an immense number of curious rhymes on various subjects used by them throughout the country. While many of these have, no doubt, been taught them by nurserymaids, a great part, as Mr. Chambers has pointed out in his "Popular Rhymes of Scotland," may be thought to have taken their rise in the childish imagination during that familiar acquaintance with natural objects, which it is one of the most precious privileges of the young to enjoy in rural districts. Besides, too, we must not forget that children seem to have a peculiar love for all

столітті, а й досі залишається у вжитку. Існує багато її варіацій, а два наведені двовірша, знайдені у Ланкаширі, є доволі незвичними, імовірно написані пуританами як насмішки:

Матвій, Марко, Іван і Лука,
Поки сідлаю, тримайте коня.
Матвій, Марко, Іван і Лука,
Ліжка не маю, нате кілка.

Один священнослужитель із Лінкольнширу, який горів бажанням дізнатися трохи більше про природу молитов, які виголошують діти бідних землеробів, кілька років назад протягом кількох вечорів навідувався у їх хатини, щоб послухати, як молилися діти. За його словами, завершальною частиною молитов завжди були прохання до Бога за близьких, але зазвичай вони набували незвичайних форм. По-перше, ці кінцівки відрізнялися від того, як закінчували молитися люди з більш освічених прошарків, наприклад не словами «Молю Бога, благослови батька і матір» і т. п., а «Молю за батька, молю за матір, молю за братів і за сестер». У деяких випадках, через недбалість і поспіх слова спрощувалися до «Молю батька, молю матір» і т. д. Поза жодними сумнівами можна стверджувати, що спочатку молилися в такій послідовності: «Молю за батька», далі латиною «Отче наш», або «Богородице Діво», або обидві, після цього «Молю за матір» і т. д. З плином часу після Реформації постійне повторювання «Отче наш» і «Богородице» поступово зникло зі вжитку через зміну релігійних поглядів, і таким чином молитва набула її сучасного вигляду – «Молю за батька, молю за матір».

По-друге, стосовно забобонів у дітей ми знаходимо величезну кількість цікавих віршиків на різні теми, які розказували діти по всій країні. Звісно, хоч більшість віршів вони вивчили від своїх нянечок, як зазначив пан Чемберз у «Популярних віршах Шотландії», можна припустити, що значна частина з них зароджувалася у дитячій уяві завдяки знайомству з об'єктами природи, що є однією із найбільш

natural objects, often finding pleasure in looking at some wayside flower, or in watching the movements of some tiny insect, which in after-years do not bring them the same interest. The fact, indeed, that the young mind is a true admirer of nature in all probability accounts for many of those pleasing rhymes which constitute much of the child's folk-lore.

Some of the charms, for instance, used to influence the weather are curious, and it is worthy of note that these, in many cases, are not confined to childhood only, but are frequently found in the mouths of our peasants. Thus the child's appeal to rain for its departure has become a general charm, and is familiar to most readers:—

"Rain, rain, go to Spain,
Fair weather, come again."

Aubrey considers this rhyme of great antiquity, and says that "it is derived from the Gentiles." Often in summer-time, when a thunder-shower interrupts some out-door game, one may hear a chorus of young voices shouting—

"Rain, rain, go away,
Come another summer's day."

Or, as other versions have it, "Come again on washing-day." The appearance of a rainbow is generally, too, the signal for various marks of dissatisfaction on the part of the young, who, besides entreating it to vanish as soon as possible, frequently try to charm it away. This they do by placing a couple of straws or twigs crossways on the ground, and so, to quote their phrase, "cross out the rainbow." Another way is to make a cross of two sticks, and to lay four pebbles on it, one at each end. Again, some of the rhymes relating to snow are highly quaint, the following being repeated when it makes its first appearance:—

"The men of the East
Are picking their geese,
And sending their feathers here away, here away."

цінних переваг, якими володіє молодь у сільських районах. Крім цього, слід зазначити, що діти мають особливу любов до всього природнього і часто насолоджуються спогляданням якоїсь квітки на узбіччі або за пересуванням маленької комашки, що вже через кілька років не принесе їм такого ж задоволення. Дійсно, той факт, що юний дитячий розум є справжнім поціновувачем природи, цілком імовірно і відповідає за велику кількість тих гарних віршиків, що є значною частиною дитячого фольклору.

Наприклад, цікавими є деякі заговори на погоду, і варто відзначити, що вони часто належать не лише до дитячого фольклору, дорослі селяни також часто їх виголошують. Таким чином дитяче звернення до дощу, щоб той зупинився, стало поширеним замовлянням, знайомим більшості читачів:

Вщухни, вщухни, дощику,
Вийди, вийди, сонечко.

Пан Обрі вважає цей віршик за неабияку старожитність, і що він «походить від гоїв». Часто в літню пору, коли дощ з грозою змушує дітей припинити свої ігри надворі, можна почути, як хор дитячих голосів закликає:

Дощику, тікай-тікай,
Літнє сонечко, засяй.

А в інших версіях можна зустріти такий рядок: «На прання лише вертай». Поява веселки також була сигналом для несхвальних вигуків серед молоді, що не тільки благала її зникнути якомога швидше, а й часто намагалася прогнати її чарами. Для цього діти встромлювали кілька соломин або гілочок на перехресті доріг, щоб таким чином, за їх словами, «поставити хрест на веселці». Існує й інший спосіб: зробити хреста з двох паличок і покласти на нього чотири гальки, по одній на кожен кінець. Крім цього, деякі віршики про сніг вирізняються особливою химерністю; наприклад такий віршик повторювали, коли випадав перший сніг:

Люди зі сходу

When, however, boys wish the snow to go away, they sing:— "Snow, snow, give over, The cow's in the clover." Thunder, in the North of England, is called by children "Rattley-bags," and during a storm the boys are in the habit of singing:— "Rowley, Rowley, Rattley-bags, Take the lasses and leave the lads." There is a rhyme which is often repeated by the juvenile folks in the north and midland counties upon seeing the new moon, which, perhaps, may have an indirect allusion to its supposed lucky influence:— "I see the moon and the moon sees me, God help the parson that baptised me!"— containing, evidently, a congratulation upon their birth. Boys, too, have a curious saying respecting the reflection of the sun's beams upon a ceiling, which they term "Jack-a-dandy beating his wife with a stick of silver." If a mischievous boy, with a piece of looking-glass, throws the reflection into the eyes of a neighbour, the latter complains "he's throwing Jack-a-dandy in my eyes." Passing on to other charm-rhymes connected with natural objects, there are a very numerous class relating to the animal creation. In evening-time, for instance, when the dew begins to fall, boys are fond of hunting the large black snails, on discovering which they exclaim:— "Snail, snail, put out your horn, Or I'll kill your father and mother i' th' morn." This charm, however, is not confined to our own country, but under a variety of forms is found on the Continent. In Scotland, too, children prognosticate the coming weather from the movements of this little creature:— "Snailie, snailie, shoot out your horn, And tell us if it will be a bonny day the morn."	Схопили гуся за ногу, І полетіло його пір'я геть, геть, геть. А якщо хлопчаки хотіли, щоб сніг зійшов, то співали: Щезни, сніг, сніжечок, Хай росте зелений моріжечок. На півночі Англії грім називали «гримучкою», і тому часто під час грози хлопці співали: Ровлі, Ровлі, гримучко ти гучний, Забери дівча та хлопа відпусти. Часто у північних і центральних графствах юнаки і юнки, коли помічали молодий місяць, повторювали один вірш, адже це явище ймовірно могло свідчити про майбутню удачу: Я бачу молодик, а молодик бачить мене, Боже, благослови пастора, що хрестив мене; тут очевидно присутнє привітання з народженням. У хлопчиків ще є цікавий вислів про відбивання сонячних променів на стелі, і це явище вони іменують «побиттям Джека-промінчика своєї дружини срібною палицею». Якщо якийсь бешкетник візьме дзеркальце і почне сліпити відбитим від нього світлом очі сусіду, то той буде скаржитись, що хлопчисько «кидає Джека-промінця йому в очі». Якщо перейти до віршів-замовлянь про інші природні явища, то можна знайти величезне різноманіття віршів-закликів до тварин. Наприклад, коли вечорами починає з'являтися роса, хлопці люблять полювати на великих чорних равликів, знайшовши яких вони вигукують: Равлику, равлику, вистроми ріжок, Ато я твоїх маму і тата посаджу на кілок. Проте не лише в нашій країні побутує це замовляння, безліч його варіацій зустрічаються і на материку. У Шотландії діти також передбачають погоду за рухами цих маленьких створінь: Равличку, равличку, ріжки покажи — Чи завтра буде гожа днина скажи.
---	--

School-life, again, has its customs and superstitions, many of which have been transmitted from generation to generation; and childhood, indeed, would seem quite incomplete without them. Thus, according to an odd notion universally accepted in days gone by, and still received with implicit faith, if the master's cane is carefully nicked at the upper end, and a hair inserted, it will, as soon as used, split immediately to the very tip. In school-games, the usual antipathy to odd numbers is found, and a child is easily persuaded to give away a marble to make the number even. A kind of divination, also, is still frequently employed by boys to settle matters of difficulty, such, for example, as who shall be the leaders in a game, the choice of partners, and other details which are deemed of equal importance. The mode of procedure is this:—A long stick is thrown into the air, and caught by one of the parties. Each one then grasps it hand over hand, and he who succeeds in getting the last hold is the successful party. Mr. Henderson says that an odd expression was formerly connected with the lending a knife among boys for the cutting up of a cake or other dainty, the borrowers being asked to give it back "laughing," *i.e.*, with some of the good things it was used to cut.

Among the many old school customs, we may close our present chapter by mentioning a popular one known as "barring out," upon which, it may be remembered, Miss Edgeworth has founded one of her instructive stories. The practice consisted in "barring out" the masters from the scene of their educational labours, the agents in this ceremony being the pupils of the school. It was an occasion of no small disorder—

"Not school-boys at a barring out,
Raised ever such incessant rout."

Addison is reported to have been the leader of a barring out at the Lichfield Grammar School, and to have displayed on the occasion a spirit of disorderly daring very different to that timid modesty which so characterised his after-life. So much, then, for the folk-lore of

До того ж шкільне життя має свої звичаї та забобони, чимало з яких передавалися з покоління в покоління, а час дитинства взагалі здається неповним без них. Тому згідно з однією дивною загальноновизнаною багато років назад думкою, яку і досі сліпо підтримують, якщо взяти указку вчителя, акуратно надщербити її верхівку та помістити волосину в ту щілину, то після першого ж використання указка відразу розколеться аж до самого кінчика. У шкільних іграх помітна нелюбов до дивних цифр, тому дитина з легкістю могла віддати крем'яха, що зрівняти їх кількість. Хлопці також часто вдавалися до деяких ворожін, щоб вирішити непрості ситуації, наприклад, хто головуватиме у грі, з ким згуртуватися та інші деталі, які вважаються не менш важливими. Для цього потрібно зробити наступне: підкинути вгору довгу палицю, аби хтось із команд її схопив. Після цього кожен хапає палицю і передає наступному в руки, і кому пощастило взяти її останнім, того команда і перемагає. Пан Гендерсон каже, що раніше коли хлопці позичали комусь ножа нарізати пиріг або інші ласощі, то з цією дією був пов'язаний один дивний вислів – той, хто ножа позичив, мусив його повернути «зі сміхом», тобто з частиною того, що було нарізано.

На завершення цього розділу, ми можемо з багатьох старих шкільних звичаїв згадати про один поширений звичай, відомий як «обструкція», і ще пригадати, що на нього спиралася пані Еджворт для однієї зі своїх повчальних історій. Власне ці страйки полягали у недопущенні вчителів до місць їх навчальної роботи, а виконавцями цього дійства бути учні школи. Такі події вчиняли неабиякий хаос: Школярі вчителя в клас не пустили, І без нього страшний галас вчинили.

Відомо, що колись Джозеф Еддісон (7) очолив «обструкцію» у Лічфілдській гімназії і проявив в собі дух неприборканого зухвальства, що дуже сильно відрізнявся від сором'язливості і скромності, що характеризували його у зрілості. На цьому

childhood, a subject indeed full of interest, and possessing a worth far beyond the circle of its own immediate influence, inasmuch as even the simplest nursery jingle or puerile saying has often been found of help in proving the affinity of certain races, and has an ethnological value which the student of comparative philology would be slow to underrate in his task of research.

CHAPTER III. LOVE AND COURTSHIP.

Love-tests—Plants used in Love-charms—The Lady-bird—
The Snail—St. Valentine's Day—Midsummer Eve—
Hallowe'en—Omens on Friday.

No event in human life has, from the earliest times, been associated with a more extensive folk-lore than marriage, which is indeed no matter of surprise, considering that this is naturally looked upon as the happiest epoch—the *summum bonum*—of each one's career in this world. Hence, to write a detailed account of the charms, omens, and divinations, as well as of the superstitions and customs, connected with marriage, including its early stages of love and courtship, would require a volume for itself, so varied and widespread is this subject of universal interest.

In the present chapter, however, have been collected together, in as condensed a form as possible, some of the principal items of folk-lore connected with love and courtship, as we find them scattered here and there throughout the country. Commencing, then, with love-divinations, these are of every conceivable kind, the anxious maiden apparently having left no stone unturned in her anxiety to ascertain her lot in the marriage state. Hence in her natural longings to raise the veil of futurity, the aspirant to matrimony, if she be at all of a superstitious turn of mind, seldom lets an opportunity pass by without endeavouring to gain from it some sign or token of the kind of husband that is in store for her. As soon, too, as the appointed one has at last presented himself, she is not content to receive with unreserved

поставимо крапку у дитячому фольклорі, темі дійсно цікавій, цінність якої не обмежується безпосереднім впливом на життя людей, позаяк навіть найпростіший дитячий віршик чи фраза можуть допомогти у доведенні спорідненості певних рас і цінні з етнологічної точки зору, що студент порівняльної філології неодмінно достойно оцінить у своєму дослідженні.

РОЗДІЛ 3. КОХАННЯ І ЗАЛИЦЯННЯ

Перевірки на кохання. Рослини у приворотних чарах.
Сонечко. Равлик. День святого Валентина. Вечір проти
літнього сонцестояння. Гелловін. Прикмети у п'ятницю.

Жодна подія у житті людини не мала з найдавніших часів такого багатого фольклору як шлюб, і в цьому немає нічого дивного, адже зрозуміло, що його сприймають як *summum bonum*, час найбільшого блага у житті кожної людини на цьому світі. Тому на детальну розповідь про заклинання, прикмети і ворожіння, а також про забобони і звичаї, пов'язані з одруженням, включно з найбільш ранніми його етапами закоханості і залицяння, знадобиться окрема книга, настільки різноманітна і широка ця тема, яка завжди і скрізь цікавить людей.

Проте, у цьому розділі зібрано лише деякі з основних форм фольклору про кохання і залицяння, оскільки вони дуже розкидані по всій країні. Розпочнімо з любовних заклинань в усіх їх можливих різновидах, що використовували занепокоєні дівчата, які вочевидь докладали усі свої зусилля в моменти особливої тривоги, щоб з'ясувати долю свого можливого заміжжя. Тому дівчина через природню жагу відхилити завісу майбуття, зокрема свого статусу майбутньої дружини, якщо вона дуже забобонна, то не втратить можливість дізнатися якийсь знак чи прикмету, якого чоловіка приготувала для неї доля. А коли в її житті нарешті з'явиться той суджений, то їй недостатньо буде з безумовною вірою прийняти його зізнання у коханні і вірності до смерті; в моменти особливої

faith his professions of love and life-long fidelity; but, in her sly moments, when he is not at hand, she proves the genuineness of his devotion by certain charms which, while they cruelly belie his character, only too often unkindly deceive the love-sick maiden.

In the first place, we may note that love-tests have been derived from a variety of sources, such as plants, insects, animals, birds, not to mention those countless other omens obtained from familiar objects to which we shall have occasion to allude. At the outset, however, it may not be uninteresting to quote the following account of love-charms in use about one hundred and fifty years ago, and which was written by a young lady to the editor of the *Connoisseur*:—

"Arabella was in love with a clever Londoner, and had tried all the approved remedies. She had seen him several times in coffee grounds with a sword by his side; he was once at the bottom of a tea-cup in a coach and six, with his two footmen behind it. On the last May morning she went into the fields to hear the cuckoo; and when she pulled off her left shoe, she found a hair in it the exact colouring of his. The same night she sowed hempseed in the back yard, repeating the words:—

'Hempseed I sow, hempseed I hoe,
And he that is my true love,
Come after me and mow.'

After that she took a clean shift and turned it, and hung it on the back of a chair; and very likely he would have come and turned it, for she heard a step, and being frightened could not help speaking, and that broke the spell. The maid Betty recommended her young mistress to go backwards, without speaking a word, into the garden on Midsummer Eve, and gather a rose, keep it in a clean sheet of paper without looking in it till Christmas Day, it will be as fresh as in June; and if she sticks this rose in her bosom, he that is to be her husband will come and take it out. Arabella had tried several other strange fancies. Whenever she lies in a strange bed, she always ties her garters

підступності, коли він ще не відкрив перед нею свою душу, вона перевіряє щирість його слів про відданість певними заклинаннями, що через несправедливі перекручування його вдачі часто жорстоко вводять закохану дівчину в оману.

По-перше, можемо зазначити, що існує величезне різноманіття способів перевірки на кохання, наприклад з допомогою рослин, комах, тварин, птахів; згадаймо ще про різноманітні прикмети, які ми отримуємо зі звичним нам речей, про які ми ще матимемо нагоду згадати. Однак, спершу вважаємо важливим процитувати одну історію про використання любовних чар, якою поділилася з редактором газети «*Connoisseur*» («Знавець») одна панянка близько ста п'ятдесяти п'яти років тому:

«Арабелла закохалася у розумного лондонця і перепробувала усі перевірені способи. Кілька разів вона бачила його з мечем серед кавової гущі. Одного разу на дні чашки він був у кареті, запряженій шісткою коней, та з двома лакеями позаду. Останнього травневого ранку вона пішла на поле, щоб послухати кування зозулі, і коли вона зняла лівого черевика, то знайшла волосину такого ж кольору, як у нього. Тієї ж ночі дівчина посадила коноплі у садку за будинком, повторюючи слова:

Коноплі садила, коноплі полола,
І якщо ти – любов істинна моя,
Скоси коноплі, що поросли довкола.

Після цього вона взяла чисту сорочку, вивернула її і повісила на спинку стільця; і скоріш за все він би прийшов і вивернув сорочку назад, але коли дівчина почула тупіт ніг, то була настільки налякана, що і слова не могла сказати і тим самим зруйнувала чари. Служниця Бетті порадила своїй господині увечері проти дня літнього сонцестояння позадкувати, не промовляючи ні слова до саду, і зірвати троянду, а потім зберігати її в аркуші паперу і не дивитися на неї аж до Різдва, доти вона залишатиметься свіжою, як і в червні. І якщо пані встромить квітку собі між грудей, то той, кому судилося

nine times round the bed-post, and knits nine knots in it, saying all the time:— 'This knot I knit, this knot I tie, To see my love as he goes by, In his apparel and array, As he walks in every day.' On the last occasion Mr. Blossom drew the curtains and tucked up the clothes at the bed's feet. She has many times pared an apple whole, and afterwards flung the peel over her head, and on each occasion the peel formed the first letter of his Christian name or surname." Referring to the use of plants in love-charms, they are very numerous. One popular one consists in taking the leaves of yarrow, commonly called "nosebleed," and tickling the inside of the nostrils, repeating at the same time these lines:— "Green 'arrow, green 'arrow, you bear a white blow, If my love love me, my nose will bleed now; If my love don't love me, it 'ont bleed a drop; If my love do love me, 'twill bleed every drop." Some cut the common brake or fern just above the root to ascertain the initial letters of the future wife's or husband's name; and the dandelion, as a plant of omen, is much in demand. As soon as its seeds are ripe they stand above the head of the plant in a globular form, with a feathery top at the end of each seed, and then are without any difficulty detached. When in this condition the flower-stalk must be carefully plucked, so as not to injure the globe of seeds, the charm consisting in blowing off the seeds with the breath. The number of puffs that are required to blow every seed clean off indicates the number of years that must elapse before the person is married. Again, nuts and apples are very favourite love-tests. The mode of procedure is for a girl to place on the bars of the grate a nut, repeating this incantation:— "If he loves me, pop and fly;	стати її чоловіком, підійде до неї і витягне її. Арабелла вдавалася ще до кількох витівок. Коли б вона спала на незнайомому ліжку, вона завжди обв'язувала його стовпи своїми підв'язками дев'ять разів і зав'язувала на них дев'ять вузлів, весь час приказуючи: Цей вузлик я в'яжу і зав'язую ще ось, Щоб побачить, як коханий проходить мій повз, І які він носить прикраси й убрання, Під час звичного вулицею гуляння. Останнього разу пан Блоссом розсунув завіски і запхав їх краї під ніжки ліжка. Багато разів Арабелла чистила ціле яблуко і закінчивши підкидала шкірку на головою, і щоразу та формувала першу літеру його християнського імені або прізвища». Якщо вести мову про рослини, які використовували для любовних чар, то вони надзвичайно чисельні. Одне відоме замовляння полягає у вживанні деревію, який в народі називають кривавником, і чуханні всередині носа, водночас постійно повторюючи такі рядки: Деревію зелений, гарні і білі маєш ти квіти, Чи любить мене мій коханий, дай мені узріти, Якщо він до мене байдужий, то хай не тече з носа кров, Якщо ж кохає він, то хай витече до останньої краплі кров. Дехто зрізає звичайний орляк або папороть, щоб дізнатися першу літеру імені майбутнього чоловіка або дружини; кульбабу також дуже часто використовують у прикметах. Щойно дозріває її насіння, воно стає довкола голівки рослини у вигляді кулі, а верхівка кожної насінини стає схожа на пір'їну, і тоді вони легко відділяються. Саме за таких умов потрібно обережно зірвати квітконіжку, щоб не пошкодити сферу, а власне чари полягають у здмухуванні насінин. Кількість подихів, необхідних для здування всього насіння, визначить скільки років повинно минути, перш ніж той, хто вчинив це, знайде собі пару. Також для перевірок на любов люди дуже люблять використовувати горіхи і яблука. Для цього дівчині
--	---

If he hates me, live and die." As may be imagined, great is the dismay if the anxious face of the inquirer gradually perceives the nut, instead of making the hoped-for pop, die and make no sign. Again, passing on to insects, one means of divination is to throw a lady-bird into the air, repeating meanwhile the subjoined couplet:— "Fly away east, and fly away west, Show me where lives the one I like best." Should this little insect chance to fly in the direction of the house where the loved one resides, it is regarded as a highly-favourable omen. The snail, again, was much used in love-divinations, many an eager maiden anxious of ascertaining her lover's name following the example of Hobnelia, who, in order to test the constancy of her Lubberkin, did as follows:— "Upon a gooseberry bush a snail I found, For always snails near sweetest fruit abound. I seized the vermin, home I quickly sped, And on the hearth the milk-white embers spread; Slow crawled the snail, and, if I right can spell, In the soft ashes marked a curious L. Oh! may this wondrous omen lucky prove, For 'L' is found in Lubberkin and Love." Three magpies are said to prognosticate a wedding; and in our rural districts the unmarried of either sex calculate the number of years of single blessedness still allotted to them by counting the cuckoo's notes when they first hear it in the spring. Some days are considered specially propitious for practising love-divinations. Foremost among these is St. Valentine's Day, a festival which has been considered highly appropriate for such ceremonies, as there is an old tradition that on this day birds choose their mates, a notion which is frequently alluded to by the poets, and particularly by	потрібно покласти горіх на ґрати решітки (8) і повторювати чарівні слова: Якщо кохає, то лусни і розлетись, Якщо байдужий, лишиш і життя зречись. Нескладно уявити, яким розгубленим буде той, хто взявся за це заклинання, поступово усвідомлюючи, що горіх замість того, щоб виправдати покладені надії і розірватись, просто лежить і не подає ніяких ознак змін. З іншого боку, якщо перейти до комах, одним із способів ворожінь є підкидання сонечка в повітря, промовляючи такий двовірш: Лети на схід і лети на захід далеко, Скажи, де живе той, за ким ние серденько. Якщо ж комашка полетить в сторону дому, в якому живе коханий дівчини, то це вважеться дуже гарним знаком. Також часто використовують для любовних ворожінь равликів, і багато дівчат, яким не терпиться дізнатися ім'я свого коханого, беруть приклад з Гобнелії, яка перевіряла вірність Лубберкіна (9) таким чином: Знайшла равлика на кущі агрусу тут, Вони-бо завжди ласі на найсолодший фрукт. Я схопила паразита і додому побігла, І на вогнищі розклала біленьке вугілля. Поповз він помалу, і якщо я знаю алфавіт, То на попелі він лишив букви Л слід. Ох, який добрий равлик дав мені знак, Він мені і Лубберкіна і Любов пообіцяв. Вважається, що три сороки віщують весілля, а в наших селах неодружені хлопці і дівчата рахують, скільки років холостяцького життя їм лишилось, прислухаючись до кування зозулі навесні. За переказами, деякі дні є особливо сприятливими для здійснення любовних ворожінь. Насамперед це день святого Валентина, свято, яке вважають найбільш доречним для подібних обрядів, оскільки існує давній переказ, що саме в цей день птахи обирають собі пару,
--	--

Chaucer, to which reference is made also in *A Midsummer Night's Dream*:—

"Good morrow, friends, St. Valentine is past;
Begin the wood-birds but to couple now."

Thus, the Devonshire young ladies have a fancy that on St. Valentine's Day they can, if they wish, make certain of their future. If so disposed, they go into the churchyard at midnight, with some hempseed in their hand, which, after they have walked round the church a certain number of times, they scatter on either side as they return homewards, repeating a certain charm. It is supposed that the true lover will be seen taking up the hempseed just sown, attired for the ceremony in a winding-sheet. Another species of love-divination once observed consisted in obtaining five bay leaves, four of which the anxious maiden pinned at the four corners of her pillow, and the fifth in the middle. If she was fortunate enough to dream of her lover, it was a sure sign that he would be married to her in the course of the year. Again, some young people would boil an egg hard, and, after taking out the contents, fill the shell with salt, the charm consisting in eating the shell and salt on going to bed at night without either speaking or drinking after it. A further method of divination was practised in the following way:—The lady wrote her lovers' names upon small pieces of paper, and, rolling them up in clay, put them into a tub of water. The first that rose to the surface was to be not only her Valentine, but, in all probability, her future husband.

Another time, which has been equally popular from time immemorial for such superstitious practices, is Midsummer Eve. People gathered on this night the rose, St. John's wort, trefoil, and rue, each of which was supposed to have magical properties. They set orpine in clay upon pieces of slate in their houses, under the name of a Midsummer man. As the stalk next morning was found to incline to the right or left, the anxious maiden knew whether her lover would prove true to her or not.

про що часто згадують поети, зокрема Чосер, а також згадку про це зустрічаємо у «Сні літньої ночі»:

Добридень, друзі. Валентинів день

Давно минув, а ви оце лишень

Тепер злетілися мостити гнізда? (10)

Тому дівчата у Девонширі гадають, що у день святого Валентина вони можуть дізнатися своє майбутнє, якщо вони цього захочуть. Якщо так, тоді потрібно взяти трохи насіння коноплі, піти опівночі на цвинтар, кілька разів обійти тутешню церкву і, повертаючи додому, розсипати насіння з кожного її боку, водночас повторюючи певне заклинання. Вважається, що справжнього свого коханого дівчина помітить, коли той підбиратиме нещодавно посіяне насіння, одягнений для цього у саван. Інший спосіб любовного ворожіння, одного разу нами помічений, полягає у знаходженні п'яти лаврових листків, чотири з яких стурбована дівчина повинна пришпилити до кожного кута своєї подушки, а останній – в центрі. Якщо їй пощастить, і їй насниться коханий, то це буде гарним знаком, що він протягом року на ній одружиться. Також молоді дівчата варили в круту яйця, діставали білки і жовтки, а шкаралупу наповнювали сіллю і з'їдали цю суміш перед сном, а вже з'ївши не можна ні говорити, ні пити. Далі для заклинання потрібно зробити наступне: написати імена коханих на невеликих папірцях, закатати їх у шматки глини і кинути у наповнену водою ванну. Перша кулька, яка спливе нагору, і визначить ім'я не просто справжнього коханого дівчини, а й скоріш за все її майбутнього чоловіка.

Іншим днем, коли люди також з незапам'ятних часів любити вдавались до забобонів, був вечір проти літнього сонцестояння. У цю ніч люди збирали троянди, звіробій, трилиник і руту – рослини, відомі своїми магічними властивостями. Очиток називали «господарем літнього сонцестояння» та приліплювали глиною вдома до стелі. Якщо наступного ранку занепокоєна дівчина бачила,

Hallowe'en, again, has been supposed to be the time, of all other times, when supernatural influences prevail, and on this account is regarded as a night of sure divination in love matters. All kinds of devices have, therefore, been resorted to at this season, and in the North of England many superstitions still linger on, where this festival is known as "nutcrack-night," from nuts forming a prominent feature in the evening feast. Once more, Christmas Eve is well known to love-sick swains and languishing maidens as an excellent day for obtaining a glimpse into futurity. Numerous are the spells and ceremonies by which this is attempted. Thus in some places, at "the witching hour of night," the young damsel goes into the garden and plucks twelve sage leaves, under the belief that she will see the shadowy form of her future husband approach her from the opposite end of the ground. In trying this delicate mode of divination great care must be taken not to break or damage the sage-stalk, as should this happen serious consequences might ensue. The following barbarous charm was also much practised in days gone by:—The heart was taken from a living pigeon, stuck full of pins, and laid on the hearth, and while it was burning, the form of the young person's future partner was believed to become visible to mortal eye.

Friday has been held a good day of the week for love omens, and in Norfolk the following lines are repeated on three Friday nights successively, as on the last one it is believed that the young lady will dream of her future husband:—

"To-night, to-night, is Friday night,
Lay me down in dirty white,
Dream who my husband is to be;
And lay my children by my side,
If I'm to live to be his bride."

There are numerous other modes of matrimonial divination which still find favour in the eyes of those who prefer the married state to that of virginity. Thus the seeds of butter-dock must be scattered on

що стебло рослини нахилилося праворуч чи ліворуч, то ставало зрозуміло, підтвердились її підозри щодо коханого, чи ні.

З-поміж інших днів Гелловін також вважався часом панування надприродного, і тому шанувався як ніч безпрограшних любовних ворожінь. А отже, в цю пору люди застосовували найрізноманітніші методи гадань, і на півночі Англії досі збереглося чимало забобонів, де це свято називали «ніччю лущення горіхів», адже цей плід відігравав важливу роль у цьому святі. Крім цього, Святвечір добре відомий закоханим парубкам і млосним дівицям як чудова нагода заглянути у майбутнє. Не злічити усі заклинання і обряди, які молодь для цього використовує. Так в деяких регіонах «у темну відьомську годину» юні дівчата виходять у сад і зривають дванадцять листків шавлії з вірою в те, що побачать, як з іншої сторони саду до них наблизиться тінь майбутнього чоловіка. Щоб виконати це делікатне віщування, потрібно дуже обережно ставитись до шавлії, щоб не зламати і не пошкодити ніжку рослини, щоб не викликати серйозних наслідків. Також у старі часи вдавались до таких варварських чарів: з живого голуба діставали серце, встромлювали в нього купу шпильок і клали у вогнище, а поки воно горіло, звичайна людина могла нібито побачити там подобу майбутнього чоловіка чи дружини.

П'ятницю вважали гарним днем для любовних прикмет, і в Норфолку три п'ятниці підряд молоді дівчата повторювали таку приказку, щоб на четверту їм нібито наснився майбутній чоловік:

Нарешті п'ятниці ніч настала,
До сну я сорочку білу дістала,
Щоб наснився майбутній чоловік.
Хай насняться поруч і майбутні мої діти,
Якщо мені судилось весільну білу сукню надіти.

Існує безліч інших видів віщувальних дій на шлюб, що донині користуються прихильністю тих, кому більше до вподоби заміжжя, а не дівування. І тому молоді незаміжні дівчата зранку в п'ятницю,

the ground by a young unmarried girl half an hour before sunrise on a Friday morning in a lonesome place. She must strew the seeds gradually on the grass, saying these words:—

"I sow, I sow!

Then, my own dear,

Come here, come here,

And mow, and mow."

After this she will see her future husband mowing with a scythe at a short distance from her. She must, however, display no symptoms of fear, for should she cry out in alarm he will immediately vanish. This method is said to be infallible, but it is regarded as a bold, desperate, and presumptuous undertaking. Some girls, again, make a hole in the road where four ways meet, and apply their ear to it, with the hope of learning of what trade their future husband is to be. It is unnecessary, however, to illustrate this part of our subject further, for the preceding pages amply show how varied and extensive are the omens and divinations connected with an event without which life is considered in the eyes of most persons incomplete. Although these may seem trivial and often nonsensical, yet they have often exercised an important influence over that period of anxious suspense which intervenes between courtship and marriage, often tantalising and damping in a cruel manner the hopes of many an ardent lover.

CHAPTER IV.

MARRIAGE.

Seasons and Days propitious to Marriage—Superstitions connected with the Bride—Meeting a Funeral—Robbing the Bride of Pins—Dancing in a Hog's Trough—The Wedding-cake—The Ring.

In selecting the time for the marriage ceremony precautions of every kind have generally been taken to avoid an unlucky month and day for the knot to be tied. Indeed, the old Roman notion that May marriages are unlucky survives to this day in England, a striking

за пів години до сходу сонця розкидали насіння кремени по землі в якомусь далекому від людей місці. Вони повинні розкидати його на траву поступово, промовляючи такі слова:

Сію, сію я насіння.

А ти, милий-любий мій,

Ходи сюди, не стій,

Скоси, що виросло з насіння.

Після цього дівчина мала побачити свого судженого неподалік з косою в руках. Проте, вона не повинна виказувати страх, адже якщо вона сполошившись закричить, то чоловік вмить зникне. Кажуть, що цей спосіб безпомилковий, але в той же час зухвалий, відчайдушний і надто самовпевнений. Крім цього, дівчата робили виїмки на перехресті чотирьох доріг і притуляли туди вуха з надією дізнатися ремесло майбутнього чоловіка. Втім, не варто продовжувати з прикладами на цю тему, тому що попередньо ми навели в достатній ілюстрації різноманіття і багатства прикмет та ворожінь, пов'язаних із тим часом у житті, без якого багато хто вважає своє існування неповним. І хоч ці забобони можуть здатися дрібними і безглуздими, вони мали важливий вплив на період тривоги і непевності, що тривав від початку залицянь аж до укладання шлюбу, та часто приглушували і випробовували палкі сподівання закоханих парубків і дівчиць.

РОЗДІЛ 4.

ШЛЮБ

Сприятливі дні і пори року для укладання шлюбу. Забобони про наречену. Зустріч із похоронами. Викрадання шпильки у молодої. Танці у свинячому кориті. Весільний торт. Обручка.

Зазвичай люди робили все можливе, щоб не побратися у нещасливий день і місяць. Дійсно, думка про те, що травневі шлюби невдалі, зародилася у давньому Римі та існує і в сучасній Англії, а як відзначив пан Тайлор у своїй книзі «Первісна культура», це

example, as Mr. Tylor has pointed out in his "Primitive Culture," of how an idea, the meaning of which has perished for ages, may continue to exist simply because it has existed. That May with us is not a month for marrying may easily be seen any year from the list of weddings in the *Times* newspaper, the popular belief being summed up in the familiar proverb, "Marry in May and you'll rue the day." Some of the numerous reasons assigned for the ill-luck attaching to this month are the following:—That women disobeying the rule would be childless; or if they had children, that the first-born would be an idiot, or have some physical deformity; or that the married couple would not live happily together in their new life, but soon become weary of each other's society—superstitions which still retain their hold throughout the country. In spite, however, of this absurd prejudice, it seems that in days gone by May was honoured in feudal England as the month of all months especially congenial to lovers. Most readers are no doubt acquainted with the following stanza in the "Court of Love:"—

"I had not spoke so sone the words, but she,
My souveraine, did thank me heartily,
And saide, 'Abide, ye shall dwell still with me
Till season come of May, for then truly
The King of Love and all his company
Shall holde his feste full rially and well,'
And there I bode till that the season fell."

On the other hand, June is a highly popular month for marrying, one reason perhaps being that the earth is then clothed in her summer beauty, and that this is a season of plenty. At any rate, this notion may be traced up to the time of the Romans, and thus when Ovid was anxious about the marriage of his daughter, he—

"Resolved to match the girl, and tried to find
What days unprosp'rous were, what moons were kind;
After June's sacred Ides his fancy strayed,

дивовижний приклад того, як поняття, чия суть давно пішла у небуття, може продовжувати існувати просто тому що. Те, що у травні люди не мають звичаю одружуватися, можна легко зрозуміти зі списку проведених весіль, який публікують у газеті «Таймз», а це поширене переконання підсумовує знайомий нам вислів «Як провести весілля у травні, то знатимеш лиш дні нещасні». З багатьох причин, чому цей місяць вважають нещасливим, наведемо декілька: жінки, порушивши це правило, будуть бездітними; або якщо у них і будуть діти, то первісток виявиться телепнем або калікою; або молодята не матимуть щастя у своєму новому спільному житті і швидко набриднуть один одному – усі ці заботи і досі залишаються у вжитку по всій країні. Однак, попри це безглузде упередження, у феодальній Англії з-поміж усіх місяців у році травень шанували як місяць, особливо прихильний до закоханих. Багато читачів, безумовно, знають цю строфу з «Двору Любові»:

Не встиг я промовить і слова, як вона,
Владарка моя, подякувала мені сердечно,
“Зажди, лишись зі мною тут, – мовила вона, –
Місяця травня зачекаймо мирно,
І тоді Король Любові з почтом,
По-королівськи гарне влаштує гуляння”,
Тут і осів у потрібної пори чеканні.

З іншого боку, багато хто вирішує одружитися у червні, однією з причин для цього може бути те, що тоді земля вкривається красивими літніми шатами, а ще те, що це пора достатку. Так чи інакше, існування цього уявлення можна простежити до часів римлян, і тому коли Овідій непокоївся через заміжжя своєї доньки, він:

Надумав дівчину засватати і дізнатись старався,
Коли спіткає недоля, і які місяці дарують щастя.
Після ід червневих десь заблукали ці думки,
На щастя і для батька, і для дочки.

Good to the man and happy to the maid." Among the other seasons admitting or prohibiting matrimony may be mentioned the following, contained in a well-known rhyme:— "Advent marriages doth deny, But Hilary gives thee liberty; Septuagesima says thee nay, Eight days from Easter says you may; Rogation bids thee to contain, But Trinity sets thee free again." Equal importance has been attached by some to the day of the week on which the marriage is performed. Thus Friday, on account of its being regarded as an inauspicious and evil day for the commencement of any kind of enterprise, is generally avoided, few brides being found bold enough to run the risk of incurring bad luck from being married on a day of ill-omen. In days gone by, Sunday appears to have been a popular day for marriages; although, as Mr. Jeaffreson, in his amusing history of "Brides and Bridals," remarks, "A fashionable wedding, celebrated on the Lord's Day in London, or any part of England, would now-a-days be denounced by religious people of all Christian parties as an outrageous exhibition of impiety. But in our feudal times, and long after the Reformation, Sunday was, of all days of the week, the favourite one for marriages. Long after the theatres had been closed on Sundays, the day of rest was the chief day for weddings with Londoners of every social class." The brides of Elizabethan dramas are usually represented as being married on Sunday. Thus in the <i>Taming of the Shrew</i>, Petruchio, after telling his future father-in-law "that upon Sunday is the wedding-day," and laughing at Katharine's petulant exclamation, "I'll see thee hanged on Sunday first," says:— "Father, and wife, and gentlemen, adieu; I will to Venice; Sunday comes apace: We will have rings, and things, and give array;	З усіх пір у році, коли шлюби можна було укладати, а коли їх забороняли, можна згадати і наступні настанови, описані у відомому вірші: У Різдвяний піст про весілля забудь, Але після Іларія женитись може хто-небудь. За три неділі до Великого посту – ні, Від Великодня через вісім діб – все можна мені. В молебні дні утримайся від свята, А після Трійці радіють хлопці й дівчата. Не менш важливим є день тижня, коли проводиться весілля. Тому в п'ятницю зазвичай не влаштовували це свято, через те, що її вважали зловісним і чорним днем, не гожим для будь-якої роботи; вкрай нечасто можна зустріти відважних наречених, які б наважилися вийти заміж у настільки кепський день і тим самим наразитися на погану удачу. Видається, що часто в минулому закохані одружувалися саме в неділю, хоча, як зазначає пан Джефресон у своїй цікавій книзі «Веселі весілля»: «Модні весілля, які святкували у день Господній у Лондоні, чи в будь-якій іншій частині Англії, тепер віряни усіх гілок християнства оголосили обурливим виявом безбожності. Проте, у часи феодалізму і ще тривалий час після Реформації з усіх днів тижня неділя була улюбленицею для проведення весіль. Ще довго після того, як театри перестали працювати у неділю, цей вихідний був головним днем укладання шлюбів серед лондонців усіх соціальних класів». У елізаветинських драмах зазвичай показується, як наречені виходять заміж у неділю. Тому у «Приборканні норовливої» після того, як Петруччо сказав майбутньому тестю «що у неділю справимо весілля» і посміявся з невдоволеного вигуку Катаріни «До того хай тебе повісять», він промовив: Прощайте, батьку, жінко і синьйори! Спішу в Венецію, - неділя близько. Все буде – й персні, і вбрання, й намисто. –
---	---

And, kiss me, Kate, we will be married o' Sunday."

Among the Scottish people, we are informed by the Registrar-General, there is a peculiar fondness for marrying on the last day of the year. Indeed, there are more marriages in Scotland on that day than in any week of the year, excepting, of course, the week in which that day occurs. Thus, in the year 1861, the returns give the number of marriages in the eight principal towns as averaging about twenty-five a day, exclusive of Sunday, as marrying is one of the things not to be done on this day in Scotland. On the 31st of December, however, in the same towns there were between 400 and 500 marriages. Curious to say, too, in Scotland, Friday seems to be considered a lucky day for weddings; for Mr. Watson, the City Chamberlain of Glasgow, affirms that "it is a well-established fact that nine-tenths of the marriages in Glasgow are celebrated on a Friday; only a few on Tuesday and Wednesday; Saturday and Monday are still more rarely adopted, and I have never heard of such a thing in Glasgow as a marriage on Sunday."

Leaving seasons and days considered propitious for marriage, we find, in the next place, a number of superstitions associated with that prominent and all-important personage on such an occasion, the bride. Thus it is above all things necessary that the sun should shine on her—"Blest is the bride that the sun shines on!"—a notion, indeed, which, it has been suggested, had a practical application in years gone by when marriages were celebrated in the church porch. A wet day, at such a time, was a serious matter, especially as our forefathers had not the many contrivances of modern times for preservation from rain. Whereas, now-a-days, young ladies when alluding to being married speak of "going to church," formerly they spoke of "visiting the church-porch." After prevailing for centuries, this ancient usage was discountenanced, if not actually abolished, by the ecclesiastical reformers of Edward VI.'s reign, who "ordained that the performance of the binding ceremony should take place in the body of the church."

Кет, поцілуй же, – шлюб наш у неділю. (11)

Як нам розповів керівник реєстраційного бюро, шотландці особливо сильно люблять брати шлюб в останній день у році. І справді, тоді набагато більше людей у Шотландії святкують весілля в порівнянні з будь-яким іншим тижнем у році, звісно, за винятком тижня, на який і припадає цей день. Так, станом на 1861 рік, за даними бюро, у вісьмох найбільших містах укладається приблизно двадцять п'ять шлюбів на день, за винятком неділі, оскільки у цей день у Шотландії серед усього іншого заборонено одружуватись. Проте, 31-го грудня у цих же містах реєструють від чотирьохсот до п'ятисот шлюбів. Цікаво, що в Шотландії п'ятниця також вважається вдалим днем для весілля. Це підтверджує пан Вотсон, скарбник міста Глазго: «всім відомо, що дев'ять з десяти шлюбів, укладених у Глазго, відбулися у п'ятницю, лише декілька у вівторок і середу, ще рідше одружуються у суботу і понеділок, але я ще ніколи не чув, щоб у нашому місті святкували весілля у неділю».

Закінчивши зі слухними для укладання шлюбу порами року і днями, далі ми знаходимо декілька забобонів, що стосуються такої видатної і надважливої фігури цієї події як нареченої. Тому конче необхідно, щоб на неї сяяло сонце: «Благословенна наречена, осяяна сонцем!» – це поняття ймовірно справді в минулому мало сенс, коли весілля відбувалися на церковній паперті. У такий час дощовий день був великою проблемою, особливо для наших прабатьків, що не мали тоді так багато способів врятуватися від стихії, як сьогодні. Якщо нині юні панянки натякають на заміжжя словами про «похід до церкви», то раніше вони пропонували «сходити на церковну паперть». Після століть існування, цей древній звичай був засуджений, якщо не зовсім знищений, через церковні реформи, проведені під час правління Едуарда VI, який «постановив, що церемонія поєднання повинна відбуватися всередині церкви». Повертаючись знову до нареченої, багато хто вважає, що вона просто зобов'язана заплакати у весільний день, але не давитися

Referring again to the bride, it is deemed absolutely necessary by very many that she should weep on her wedding-day, if it be only a few tears, the omission of such an act being considered ominous of her future happiness. It is, too, the height of ill-luck for either the bride or the bridegroom to meet a funeral on going to or coming from the church, for if it happen to be that of a female, it is an indication that the bride will not live long, and if it should be that of a male, then the bridegroom is doomed to an early death. In the North of England there is a strong prejudice against a marriage taking place while there is a grave open in the churchyard. In many parts of the country, also, special care is taken that the bees are informed of a wedding, and as a mark of respect to them their hives are decorated with a favour. In Sussex a bride on her return home from church is often robbed of all the pins about her dress by the single women present, from a belief that whoever possesses one of them will be married in the course of a year. Much excitement and amusement are occasionally caused by the youthful competitors for this supposed charm; and the bride herself is not unfrequently the victim of rather rough treatment. According to another piece of superstition, the bride, in removing her bridal robe and chaplet at the completion of the marriage ceremonies, must take care to throw away every pin worn on this eventful day. Evil fortune, it is affirmed, will sooner or later inevitably overtake the bride who keeps even one pin used in the marriage toilet. Woe also to the bridesmaids if they retain one of them, as their chances of marriage will thereby be materially lessened, and anyhow they must give up all hope of being wedded before the following Whitsuntide. Again, in some parts of Yorkshire, to rub shoulders with the bride or bridegroom is considered an augury of a speedy marriage; and a piece of folk-lore prevalent in the neighbourhood of Hull is to this effect: "Be sure when you go to get married that you don't go in at one door and out at another, or you will always be unlucky." Cuthbert Bede, in "Notes and Queries," records an instance of a similar superstition that

слізьми, адже якщо цим знехтувати, то її майбутнє щастя опиниться під загрозою. Також вінцем неудачі вважається зустріч нареченої або нареченого чи то на шляху до церкви, чи то після виходу з неї із похоронною процесією, тому що якщо вони натраплять на похорон жінки, то наречений не судилося довго жити, а якщо небіжчик чоловік, то на ранню смерть приречений наречений. На півночі Англії існує сильне упередження щодо проведення весілля, якщо біля церкви знаходиться відкрита могила. У багатьох частинах країни також дбають про те, щоб сповістити про весілля бджіл, тому на знак поваги до них люди прихильно прикрашали вулики. У Сассексі, коли наречена поверталася з церкви додому, усі присутні там самотні жінки розбирали з її сукні всі шпильки, вірячи що та, хто має бодай одну цю прикрасу, протягом року вийде заміж. Часом юні претендентки на цей уявний талісман створюють неабияке збудження та сміх на весіллі, а сама наречена доволі часто потерпає від грубого ставлення. Відповідно до іншого забобону, після закінчення усіх весільних обрядів, під час знімання свого вбрання та вінку наречена повинна викинути усі шпильки, які носила у цей насичений подіями день. Стверджують, що якщо вона збереже бодай одну зі свого весільного туалету, то рано чи пізно молоду спіткає нещастя. Таке ж лихо наздожене і дружок, якщо вони залишать собі шпильку, адже таким чином їхні шанси вийти заміж суттєво зменшаться, і у всякому разі їм доведеться забути про всі свої надії про заміжжя до наступної Трійці.

Крім цього, у деяких регіонах Йоркширу вважають, що якщо водити дружбу з нареченою або нареченим, то можна і самому дуже скоро одружитись, а в околицях річки Галл знаходимо таку поширену народну мудрість: «якщо збираєтесь узяти шлюб, то не виходьте через двері, крізь які зайшли, інакше вас завжди переслідуватиме неудача». Кутберт Беда у «Записках і запитаннях» задокументував випадок, як подібний забобон втілювався на весіллі у селі у Вустерширі у жовтні 1877 року. Він розповідає: «Після завершення

occurred at a wedding in a Worcestershire village in October, 1877. He says, "The bride and bridegroom at the conclusion of the ceremony left the church by the chancel door, instead of following the usual custom of walking down the church and through the nave door. One of the oldest inhabitants, in mentioning this to me, said that it 'betokened bad luck,' and that she had never known a like instance but once in her life when the married couple went out of the church through the chancel door, and the bride was a widow before the twelve months was out."

Alluding briefly to other superstitions associated with marriage, we are told in the North of England that she who receives from the bride a piece of cheese, cut by her before leaving the table, will be the next bride among the company. In Yorkshire, too, when a newly-married couple first enter their house, a hen is brought and made to cackle as a sign of good luck. The old Roman practice, also, of lifting the bride over the threshold of her husband's home, had its counterpart in Scotland within the present century, it being customary to lift the young wife over the doorstep, lest any witchcraft or evil eye should be cast upon and influence her. Indeed, we are informed that the same practice prevailed in the North of England some years ago—an interesting survival of the primitive superstitions of our ancestors.

Another curious custom which was once practised in different parts of the country was that of the elder sister dancing in a hog's trough in consequence of the younger sister marrying before her. "Upon one occasion," says Mr. Glyde in his "Norfolk Garland," "a brother went through the ceremony also; and the dancers performed their part so well that the trough itself was danced to pieces." It was considered the most correct thing to dance in green stockings. It was also customary in former years for elder sisters to dance barefooted at the marriage of a younger one, as otherwise they would inevitably become old maids. Hence Katharine says to her father, in allusion to Bianca:—

весільної церемонії наречений з нареченою вийшли з церкви через задні двері замість того, щоб як зазвичай вийти через парадні. Одна з найстарших місцевих жительок пояснила мені, що якби вони зробили інакше, це «означало б нещастя», і що вона за все своє життя лише раз бачила, щоб молодята виходили з церкви через парадні двері, але тоді і року не пройшло, як наречена стала вдовою».

Як ми попередньо коротко згадали і про інші забобони, які стосуються весілля, на півночі Англії нам розповіли, що дівчина, яка отримає від нареченої шматок сиру, врізаного нею за столом, наступною з компанії вийде заміж. Крім цього, у Йоркширі, коли молодята вперше заходять до свого дому, туди заносять курку, щоб та там заковтала і принесла в дім щастя. Існує ще один давньоримський ритуал, який полягає у перенесенні молодої через поріг дому молодого, і у цьому столітті ми знаходимо такий самий звичай у Шотландії, де заведено переносити через поріг молоду дружину, щоб її не зачаклували або не навели пристріт. Дійсно, нам відомо, що так часто робили кілька років назад на півночі Англії — цікавий приклад збереження первісних забобонів наших предків.

Інший цікавий звичай, який колись побутував у різних частинах країни, полягає в тому, що старша сестра повинна танцювати у свинячому кориті, якщо її молодша сестра першою вийшла заміж. «Одного разу, - пише пан Глайд у «Норфолкській збірці», - навіть брат пройшов через це дійство, а всі танцюристи так старались перебирати ногами, що від корита одні друзки лишилися». Ще вважалося найправильнішим танцювати у зелених панчохах. Також раніше був такий звичай, щоб старші сестри танцювали босяка на весіллях молодших сестер, щоб потім не стати старими дівами. Тому Катаріна обирає такі слова, звертаючись до батька і говорячи про Б'янку:

Вона ваш скарб, їй чоловік знайдеться,

А я танцюю на їх весіллі боса

"She is your treasure, she must have a husband. I must dance barefoot on her wedding-day, And for your love to her lead apes in hell." The last line, the meaning of which, however, is somewhat obscure, expresses a common belief as to the ultimate fate of old maids. Malone, on this passage, remarks that in Shakespeare's time "to lead apes" was one of the employments of a bear-ward, who often carried about one of those animals along with his bear. Referring in the next place to some of the chief ceremonies associated with marriage, we may note that "the putting up of the banns" is not without its superstitions, for in the North of England it is considered highly unlucky for a young woman to be present at church when this important event takes place, any children she may hereafter have running the terrible risk of being born deaf and dumb. Thus, a Worcestershire girl, some years since, refused to attend church and hear the publication of her own banns, lest by doing so she should bring the curse of dumbness on her offspring. She stated that one of her friends had transgressed this rule "by hearing herself asked out at church," and in due course had six children, all of whom were deaf and dumb. Again, the wedding-cake, without which no wedding would be considered complete, is evidently a survival of the symbolical corn-ears originally worn by the bride, and which in after-times were made into cakes and sprinkled upon the bride's head. In course of time these cakes were by degrees converted into one large mass, enriched with almond paste; and that the ingredients of a wedding-cake in the seventeenth century did not differ materially from one at the present day may be gathered from Herrick, who says:— "This day, my Julia, thou must make, For mistress bride, the wedding-cake; Knead but the dough, and it will be To paste of almonds turned by thee;	Та в пеклі мавп прогулювай бридких. (12) Останній рядок, хоч сенс якого не зовсім зрозумілий, відбиває в собі одне поширене уявлення про неминучу долю старих дів. Стосовно цього Малон зазначає, що у часи Шекспіра «водіння мавп» було одним із занять поводири ведмеда, що часто носився, крім свого ведмеда, ще й з одним таким приматом. Далі ми перейдемо до кількох головних весільних обрядів і відзначимо, що існують забобони пов'язані з «оголошенням про шлюб», адже на півночі Англії вважають, що молодій дівчині краще не бути присутньою на такій важливій події у храмі, бо інакше її спіткає нещастя, а усі її діти, які після цього в неї з'являться, матимуть великі шанси народитись глухими і німими. Тому одна дівчина з Вустерширу протягом декількох років відмовлялася ходити до церкви і слухати, як оголошували її з нареченим імена, щоб не проклясти таким чином своїх дітей на німоту. Вона стверджувала, що одна з її подруг порушила це правило, почувши власне ім'я, назване у церкві, і через цей випадок усі її шестеро дітей народилися глухими і німими. Крім цього, весільний торт, без якого неможливо уявити цю подію, є вочевидь пережитком символічних качанів кукурудзи, які раніше носили наречені, і з яких потім робити тістечка і розкидали над головою нареченої. З часом ця випічка переросла в одну величезну масу, яку прикрашали пастою з мигдалю, і загалом складники весільного тарту у сімнадцятому столітті мало чим відрізняються від тих, які ми використовуємо сьогодні, про що ми дізнаємось від Герріка: Сьогодні, Джуліє, твоє завдання – Спекти торт на весілля гуляння. Заміси тісто для нього гарненько І додай мигдалеву пасту солоденьку. Та подаруй йому один чи два цілунки, Це ж бо пряність краща від усіх трунків.
--	--

Or kiss it thou but once or twice, And for the bride-cake there'll be spice." Indeed, corn in one form or another has always entered into the marriage-ceremony, a practice which, as Sir John Lubbock, in his "Origin of Civilisation," has pointed out, may be found among remote savages or semi-civilised people. It would be difficult to enumerate the many superstitions, beliefs, and usages that have at different times clustered round the wedding-cake, some of which are as popular as ever. In days gone by, either corn ears or fragments of broken biscuit or cake were dropped on the newly-married couple on their return from church, a custom which is still kept up in some country districts. In Scotland and the North of England, for instance, as soon as the bride returns to her new home, one of the oldest inhabitants, who has been stationed on the threshold in readiness, throws a plateful of shortbread over her head, taking care that it falls outside the house. This is immediately scrambled for, as it is considered most fortunate to secure a piece, however small. Thus, just a century ago, Smollett, in his "Expedition of Humphrey Clinker" (1771), described how Mrs. Tabitha Lismahago's wedding-cake was broken over her head, and its fragments distributed among the bystanders, who imagined that to eat one of the hallowed pieces would insure the unmarried eater the delight of seeing in a vision the person to be his wife or her husband. Numerous other divinations, also, have been practised by means of wedding-cake, one of the most popular being that of passing it through a wedding-ring, and placing it under the pillow to dream upon. In some parts of Lancashire and Cumberland it is customary to put a ring amongst the ingredients of the wedding-cake, and to invite the guests in turn to cut a slice. The person who is fortunate enough to hold the knife when it comes upon the hidden ring is considered to be sure of happiness during the ensuing twelve months. Again, Mr. Henderson mentions an exciting custom practised in the North at the wedding-feast. He says:—"The bride sticks her knife into the cheese,	І справді, кукурудза так чи інакше ставала частиною весільної церемонії, а сер Джон Леббок у «Походженні цивілізації» відзначив, що це зустрічається і у давніх диких та напів цивілізованих племенах. Складно перерахувати усі можливі забобони, уявлення і звичаї, пов'язані з весільним тортом, деякі з яких донині залишаються у широкому вжитку. Раніше, коли молодята виходили з церкви, їх обсипали або кукурудзою або крихтами печива чи тарту, і ця традиція досі побутує у деяких наших краях. У Шотландії та на півночі Англії, наприклад, щойно наречена повертається до свого нового дому, той, хто чекав на неї на порозі, розкидав над головою молодої жменю пісочного печива, але так, щоб воно не потрапило всередину дому. Тоді за випічку починалася боротьба, адже вважалося, що здобутий шматочок принесе удачу, хай би яким малим він би не був. Так лише сто років тому Смолетт у своєму творі «Подорож Гамфрі Клінкера» (1771 р.) описав, як над пані Табітою Лісмагаго розкришили її весільний торт, а його крихти роздали перехожим, які вважали, що тим, хто ще одружився, з'ївши цей свячений хліб, буде гарантовано щастя видіння подобу їх майбутнього чоловіка або дружини. З весільним тортом здійснювали немало інших віщувань, а для одного із найвідоміших потрібно було просунути його крізь обручку і тоді покласти під подушку перед сном. В окремих частинах Ланкаширу і Камберленду заведено серед інших складників весільного тарту додавати туди ще й каблучку, а потім запрошувати гостей по черзі нарізати його на шматки. Кажуть, що той, кому пощастило тримати ножа і наткнутись на захований перстень, у прийдешні дванадцять місяців гарантовано матиме щастя. Крім цього, пан Гендерсон згадує один цікавий звичай на весільних бенкетах на півночі. Він розказує: «молода встромлює ножа у сир, і всі за столом намагаються дістати того ножа. Той, хто не порізавши пальці зможе це зробити, забезпечить собі таким чином щасливе подружнє життя. Цей ніж називають «здобиччю боярина», тому що зазвичай його
--	--

and all at table endeavour to seize it. He who succeeds without cutting his fingers in the struggle thereby insures happiness in his married life. The knife is called 'the best man's prize,' because the 'best man' generally secures it. Should he fail to do so, he will indeed be unfortunate in his matrimonial views. The knife is, at any rate, a prize for male hands only; the maidens try to possess themselves of a 'shaping' of the wedding-dress, for use in certain divinations regarding their future husbands." The custom of throwing the shoe for luck at a bridal couple we shall notice elsewhere, a practice which is perhaps the principal source of merry-making and fun at most weddings. We must not omit to allude to that indispensable little article at a marriage, the wedding-ring, concerning which so much has been written. The Puritans, it may be remembered, tried to abolish it, on account of, as they thought, its superstitious and heathen origin. Thus, Butler, in his "Hudibras," says:—

"Others were for abolishing
That tool of matrimony, a ring,
With which the unsanctified bridegroom,
Is marry'd only to a thumb."

Though, however, the ring of gold is generally looked upon as a necessity in the marriage-ceremony, yet it is not legally so, but there is a very strong prejudice against being married without it, and it would be no easy task to find a couple brave enough to act in opposition to this universal superstition. Thus, by way of example, Mr. Jeaffreson, in his "Brides and Bridals," tells us that the poor Irishman is so convinced that a marriage lacks validity unless it has been solemnised with a golden ring, that, when he is too needy to buy a circlet of the most precious metal, he hires a hoop of gold for use on his wedding-day. Not long since a tradesman, in a market town at Munster, made a considerable addition to his modest income by letting out rings of gold to persons about to marry, who restored the trinkets to their owner after being wedded at church. A case is related,

здобуває саме старший боярин. Якщо ж йому не вдасться, то він не матиме щастя у пошуку пари. В будь-якому випадку, ніж може здобути лише чоловік, жінки ж намагаються «вкרוїти» для себе весільну сукню, щоб потім ворожити з нею на майбутнього чоловіка». В іншому місці ми зустрічаємо традицію кидання черевика в пару молодих на удачу, що, мабуть, часто ставала найбільшим джерелом веселощів на більшості весіль. Варто не забути згадати про одну маленьку, але надзвичайно важливу для весілля річ – обручку, про яку написано немало. Читачі можуть пригадати, що пуритани намагалися скасувати цю традицію, через, на їх думку, її марновірне і поганське походження. Про це Батлер писав у «Гудібрас» так:

Інші ж хотіли заборонити

Знаку шлюбу, обручку, носити.

Через неї, вважали, наречений грішний

Брав за дружину лиш пальчик ніжний.

Проте, золоту каблучку загалом вважали необхідною частиною весільної церемонії, і хоча з точки зору закону це не так, але існує дуже сильне упередження стосовно тих, хто одружився не надівши її на палець; було б непросто знайти достатньо сміливу пару, яка б не піддалася цьому поширеному забобові. Для прикладу, пан Джерфесон у «Веселих весіллях» розповідає, що один бідний ірландець беззастережно вірив у те, що шлюб не буде дійсним, якщо його не укласти урочисто з золотою обручкою, і через брак грошей на каблучку з цього дорогоцінного металу він взяв в оренду золотий обідок на день свого весілля. Сталось це незадовго після того, як у базарному містечку у Манстері один торговець непогано покращив своє фінансове становище завдяки прокату золотих каблучок тим, хто найближчим часом одружувався, а після весілля повинен був повернути прикрасу її власникові. Також зустрічаємо схожий випадок, коли одна пара прийшла до церкви, бажаючи взяти шлюб і закріпити його ключем до церкви. Це було «парафіяльне весілля»,

on the other hand, of a party that came to the church and requested to be married with a church key. It was "a parish wedding," and the parish authorities, though willing to pay the church fees, because, as the account runs, "they were glad to get rid of the girl," had not felt disposed to provide the wedding-ring. The clerk, however, feeling some hesitation as to the substitution of the church key, stepped into a neighbouring house, and there borrowed an old <i>curtain ring</i>, with which the marriage was solemnised. Again, most ladies are especially particular in their notions respecting their wedding-ring, objecting under any pretence to take it off from their finger, extending, it would seem, the expression of "till death us do part," even to this pledge and token of matrimony. In various parts of the country we find many a curious marriage custom, of which, however, we can only give one or two instances. Thus, in some parts of Kent, it was formerly customary to strew the pathway to the church of the bridal couple, not with flowers, but with emblems of the bridegroom's trade. A carpenter, for instance, walked on shavings, a paperhanger on slips of paper, a blacksmith on pieces of old iron, and so on. In some parts of Durham the bridal party was, in days gone by, generally escorted to church by men armed with guns, which they fired again and again in honour of the festive occasion. In Scotland there was an amusing custom, called "Creeling the bridegroom." A basket or creel was filled with heavy stones and fixed to the bridegroom's shoulder, and with this burden he was obliged to run about until his wife unfastened the creel.	і хоч очільники парафії готові були заплатити за службу, адже, як переказують, «вони були раді позбутися дівчини», але не були налаштовані купувати обручку. Втім, причетник відчував деякі сумніви стосовно того, чим замінити ключ, зайшов до сусіднього дому і позичив там старе <i>кільце для штор</i>, завдяки якому він і одружив молодят. На додачу до всього, більшість панянок мають особливо багато переконань щодо обручки, зокрема вони навідріз відмовлялися знімати свою прикрасу, імовірно через дуже широке розуміння вислову «поки смерть не розлучить нас», розширюючи його навіть на цей символ шлюбної обітниці. У різних частинах країни ми знаходимо безліч цікавих весільних звичаїв, частота яких, однак, обмежується одним чи двома випадками. Так в деяких районах Кенту раніше було заведено перед парою наречених по дорозі до церкви розкидати не квіти, а символи ремесла нареченого. Наприклад, тесляр ступав по дерев'яній стружці, шпалерник – по смужках паперу, коваль – по старих уламках заліза тощо. В минулому де-не-де у Даремі гостей нареченого супроводжували до церкви чоловіки озброєні рушницями, з яких вони час від часу стріляли з нагоди такої радісної події. У Шотландії був кумедний звичай – «кошик для нареченого». Він полягав у тому, що до плечей молодого прив'язували кошик, наповнений важким камінням, і з цією ношею чоловік повинен був бігти, допоки його б не звільнила його наречена.
--	--

Примітки до перекладу:

- (1) Можлива помилка автора, ймовірно мова йде про «Table Talk» (*Tischreden*);
- (2) Положення уривку з «Зимової казки» було звірено з повним текстом п'єси, знайденим у вільному доступі в оригіналі та перекладі на українську мову, і уточнено;
- (3) Переклад В. Коптілова;
- (4) Історико-географічна частина Шотландії, також відома як Гайлендс;

- (5) Переклад В. Гуменюка;
- (6) Персонажка народних казок із графств на півночі Англії та півдня Шотландії, майстерна пряля;
- (7) Англійський письменник-есеїст, поет, драматург, політичний діяч;
- (8) За іншими версіями горіх потрібно покласти у вогонь;
- (9) Персонажі зі збірки пасторалей Дж. Ґея «Тиждень пастуха» (*The Shepherd's Week*);
- (10) Переклад Ю. Лісняка;
- (11) Переклад І. Кочерги;
- (12) Переклад І. Кочерги.

Chapter 2. Intertextual relations in *Domestic Folk-lore* and their actualisation in translation into Ukrainian language

2.1. General information about the author of the book

Domestic Folk-lore was written by the Reverend Thomas Firminger Thiselton-Dyer and published in 1881. Beside this particular book, the author wrote a copious amount of other works, for example, *Folk-lore of Shakespeare*, *Folk-lore of Women*, *British Popular Customs Present and Past Illustrating the Social and Domestic Manners of the People*, *Strange Pages from Family Papers*, etc. Due to the extensive time gap between the publication date and the present time, little is known about his life and character, in contrast to his well-known brother, sir William Turner Thiselton-Dyer, a leading British botanist, whose scientific achievements and life milestones are largely recorded and therefore easily traced. In the absence of any biographies of T. F. Thiselton-Dyer or preserved memoirs, the most reliable sources to study about his major life events are birth and death registers, censuses, the University of Oxford register of alumni, a marriage record, etc. One of the most plausible reasons behind the scarcity of available information concerning the additional information about his personality and literary career could be his occupation – T. F. Thiselton-Dyer was a priest. Thus, while performing duties of a clergyman was of primary importance in his life, writing numerous works, generally devoted to the extensive and multifaceted topic of folklore, was a hobby and passion of his. Besides, in *Domestic Folk-lore* we observe Thiselton-Dyer's occasional references to the history of religion while providing historical and cultural contexts of popular beliefs and also descriptions of certain religious ceremonies, which we consider to be manifestations of the influence of the author's considerable priesthood experience and profound knowledge in the sphere of religion on his outlook and idiostyle formation.

Additionally, we can infer some useful facts about T. F. Thiselton-Dyer's interest in anthropological, historical and literary research as well as his motivation to write on certain themes from his own words. For instance, from the preface to *Domestic Folk-lore* we learn about an observed by the author an increasing attention to the topic of folklore from his contemporaries and his sympathy for the students of folklore studies, doomed to content themselves with scarce remains of once commonly found beliefs, songs, or tales, which have influenced domestic lives of uneducated peasants and enlightened higher classes alike (Thiselton-Dyer, 1881, p.III-V). Thus, beside the reason stated by T. F. Thiselton-Dyer himself, namely to prove the omnipresence of folklore in domestic routine, the book serves another purpose – to assist the aforementioned students by collecting and recording various examples of preserved fancies and quirks of his contemporaries inherited from their predecessors.

In conclusion, we have discovered some relevant biographical information about T. F. Thiselton-Dyer, observed how the priesthood influenced his literary career, and stated his reasoning for writing *Domestic Folk-lore*. These findings lead us to identification and characterisation of the chief stylistic features of the text and the central part of our translation project.

2.2. Genre-stylistic features of the book

As we have previously stated, *Domestic Folk-lore* is a research work in the field of folkloristics, the object of which, according to Thiselton-Dyer's definition, is collection, classification, and preservation of popular beliefs and their original source discovery (Thiselton-Dyer, 1881, p.III). However, value of this book is not limited to one discipline only, because it is relevant from the ethnographic perspective as well. Ethnography studies a collective folk culture, by Kyrchiv's definition, and is regarded as "a branch of historical science, which explores ethnicities' origin, their evolution process, characteristics of their mode of life, material and spiritual cultures" (Kyrchiv, 1994, p.13). Besides, Lozko pictures the study similarly – "a science, which examines ethnogenesis, culture and life of nations, their national character, settlement, and cultural-social interconnections" (Lozko, 2011, p.103), and then adds

that its primary methods are “first-hand observation, and description of nation’s customs, life, and mindset” (Lozko, 2011, p.103). However, we would make some corrections and clarifications. Firstly, ethnography may exhibit connections with history, though in actuality it originated from cultural anthropology. Secondly, due to different traditions of the study on the territories of the United Kingdom and Ukraine, we observe some differences in English and Ukrainian approaches to it and terminological ambiguity as well. In Slavic countries such terms as “ethnology”, “ethnography” and “folk studies” (“народознавство”) were often used as synonyms and each of these terms prevailed in Ukraine in various historical periods (Skrypnyk, 2005, p.64). Still, even having considered these commentaries, we regard *Domestic Folk-lore*, as a work of ethnographic value, because gathered here records of folk songs, tales, proverbs, and prayers are evidences of the richness, diversity and longstanding tradition of culture of the United Kingdom in the late 19th century. Furthermore, categorising the book as both folkloristic and ethnographical is not contradictory, since according to Makarchuk, ethnography and folkloristics are bound to cooperate “in studying folklore, it being closely connected to other spheres of traditional culture and having great ethnic-determining importance” (Makarchuk, 2015, p.15), which leaves no doubt in value of this research in both fields.

As we have previously mentioned, *Domestic Folk-lore* is a research work, it belongs to the non-fiction literature and therefore exhibits some characteristic features of this genre. Generally, in such works the importance of creativity of writing prevails the actual story’s significance (Nagy-Kolozsvári et al., 2021), and the object of our translation project perfectly reflects this tendency. Here the author utilises a fusion of references, belonging to different genres: other popular non-fiction books and researches (*Primitive Culture* by E. B. Tylor), journals (*Notes and Queries*), media (the *Times* newspaper), fiction creations (*Taming of the Shrew* by W. Shakespeare) etc. Some of these references are used to support author’s ideas, to present different perspectives on certain folklore phenomena, or for illustrative purposes. For example, when T. F. Thiselton-Dyer discusses the old idea of May being an unlucky month for weddings, he firstly proves the notion’s prevalence during his lifetime, saying it “*may easily be seen any year from the list of weddings in the Times newspaper*” (Thiselton-Dyer, 1881, p.37), and then contrasts this claim with a quote from a poem allegedly written by Chaucer, *The Court of Love*:

“... Till season come of May, for then truly

The King of Love and all his company

Shall holde his feste full rialy and well, ...” (Thiselton-Dyer, 1881, p.37)

This fragment of poetry demonstrates the absence of prejudice against May as a wedding month during the period of feudalism in England. Some of the folklore pieces, found in *Domestic Folk-lore* were taken from the aforementioned sources as well, but most of the rhymes, superstitions and descriptions of practices are of questionable origin, they were presumably gathered by the author himself though fieldwork.

Additionally, our attitude to reading non-fiction literature now apparently differs from experiencing this genre in the late 19th century. The recent study on readers’ perception of fiction and non-fiction works, conducted by Hollis, has shown that an explicit character of non-fiction literature as well as “directness of argument and clarity of author background gave a sure footing for evaluations” (Hollis, 2021, p.10), as contrasted to fictional works. Besides, nowadays readers judge the validity of non-fiction books by the reference list included in them and appreciate the possibility of raising new question after reading such literature and not only receiving some answers (Hollis, 2021). Such modern trends of experiencing non-fiction works are not characteristic to those of Thiselton-Dyer’s lifetime. The author did not include a reference list, some of his references are uncredited, and his retelling of superstitions and their influence on people’s routine does not raise new questions but rather answers those, brought up

previously by him. Still, the issue of traditions of non-fiction writing and its perception is not exhausted and deserves separate profound research.

Moreover, along with the discovered plethora of references to the wide range of other researches, we observe in this book an inherent in non-fiction complex syntax and diverse grammatical structures. Despite these features of the book, it was not intended to be read by only other folklore researchers and students, but by anyone interested in this topic as well. The book is well-structured, Thiselton-Dyer presents his findings coherently and frequently addresses his readers before introducing new ideas to them, which also eases perception of the information and contributes to the pleasurable reading of the work by the large audience. However, among all characteristic features of *Domestic Folk-lore*, intertextuality is more prominent than the others, therefore we will proceed to analyse this aspect of the book in more detail and forms of its realisation in our translation project.

2.3. Intertextuality, definitions and classifications of intertextual relations

The phenomenon of intertextuality is heavily researched on from various perspectives – cognitive, literary, linguistic, etc. The term was coined by J. Kristeva in 1960s, and ever since that time it was an object of active discussions, and attempts to formulate its definition and classification have not stopped to this day. For example, P. Prayer Elmo Raj while characterising Kristeva's view on this textual category, claims that despite its poststructuralist nature, it "existed as a universal phenomenon that elucidates the communicative interconnections between a text and the other and text and context" (Prayer Elmo Raj, 2015, p.77). Similar, though broader, understanding of intertextuality is observed in Selivanova's works. She defines it as "a presence of traces of a certain text in other texts ... dialogical connection of a text to earlier texts and succeeding text creation" (Selivanova, 2008, p.514) and emphasizes the crucial role of a cultural competence of a reader to identify the said phenomenon (Selivanova, 2008, p.515). Furthermore, Yehorova proposes to perceive intertextuality as "text "unpacking" through a special strategy of interrelating one text with other textual systems and their dialogic interaction in content and expression" (Yehorova, 2021, p.88). These definitions characterise intertextuality as appearance of some text fragments in other texts and textual interconnectivity overall. On the other hand, according to Genette, intertextuality is one of types of transtextual relationships along with paratext, metatextuality, hypertextuality and architextuality (Genette, 1997). One of the reasons of an observed variability in formulations is a time gap between the term introduction and our current timeline, with each decade of researches bringing new levels of understanding the scope, role and functions of the phenomenon and also new disciplines, in which it becomes an object of interest.

Despite the fact, that intertextuality was introduced in the late 20th century, the idea of incorporation of some text fragments in other texts did not originate at that time, instead it was present in literature for centuries, thus intertextual elements in *Domestic Folk-lore* are not surprising. Still, there is a need of unifying the views on this textual category and consequently developing a special intertextual theory, for which Chornovol-Tkachenko attempted to formulate basic regulations. According to him, the theory "deals with text investigations and means of its intertextual relations verbalization" (Chornovol-Tkachenko, 2006, p.83). Then he considers intertextuality as a text-creating category to be a subject of the theory, studying mechanisms of intertextual connections realisation on levels of cognition and language as a purpose, and "text-recipient", "precedent text" and "intertext" as basic terms of it. Still, the defined principles of the intertextual theory are not fully developed yet and require further improvements, particularly in the area of introducing a typology of intertextual verbalisation (Chornovol-Tkachenko, 2006). This leads us to the problem of discovering intertextual elements, their marking and classification.

As it was already mentioned, in Genette's classification of transtextual relations, where intertextuality was named simply as a type, instead of being recognised as a separate text

category, that takes forms of quotes, plagiarism and allusions, depending on the degree of explicitness of a reference to another text (Genette, 1997). Though this typology became a basis for further classifications of intertextuality, nowadays it is outdated and insufficient. One of the latest taxonomies was developed by M. Shapoval, who analysed and compared previous typologies and based on the results compiled a new extensive classification. She names two major types of intertextual relations – copresence and derivation, both are divided into lesser subtypes. Semantic forms (intertextual motifs, traditional storylines, traditional characters, references and collages), stylistic forms (attributed and not attributed quotations, paratextual quotes, plagiarism, allusions, reminiscences, and centos), and code intertextuality (topoi and adages) comprise the first type, while borrowed devices, paraphrases, imitations, parody, travesty, stylization, pastiche and architextuality belong to the second one (Shapoval, 2013, p.64-66). In this classification explications for most of the subtypes are also included to avoid ambiguity of their recognition in texts.

However, some of the intertextual forms are applied by writers more actively than the others, and then they become objects of various researches, which introduce new details and correction to their previous definitions. For example, Shapoval interprets allusions as “partial borrowing of the pre-text, when the whole expression or text are present only implicitly” (Shapoval, 2013, p.65), this idea is similar Moyise’s opinion that “allusions are usually woven into the text rather than “quoted”, and are often less precise in terms of wording” (Moyise, 2002, p.419). On the other hand, Sunko defines allusions as “a reference to a historical event or work of literature, which are considered to be a common knowledge” (Sunko, 2015, p.40). She also argues that reminiscence is a simply function of intertextuality and not its type, as it was treated in Shapoval’s classification, because any kind of it serves as a reminder of another text for a reader (Sunko, 2015, p.40). Some researchers also consider interglossems, the phenomenon of incorporation of elements from other languages into works of fiction, to be a special type of intertextuality, when they perform an allusive function (Kozachuk, 2018). The enumerated types of intertextual relations and their various interpretations demonstrate the need to choose an appropriate typology of intertextuality and clarify definitions of its components before conducting an identification of intertextual elements in a certain text.

Another important issue to study in terms of intertextual category investigation is the precedent phenomenon. According to Bohdanova, “precedent units are unique language (speech) phenomena, which explicate the result of mutual existence and influence of national cognitive base, language, and culture” (Bohdanova, 2016, p.55). The precedential phenomenon itself she regards as “a property of precedent units that connects them with certain significant social or cultural life events and actualises them in people’s cognitive base” (Bohdanova, 2016, p.57). Precedent names are one of types of the phenomenon. Syuta claims that proper names belong to “the most representative and recognised, semantically varying and functionally loaded cited signs” (Syuta, 2017, p.138). In terms of intertextual relations these names may appear as allusions. Shapoval in her book also mentions precedent text as important notion in discussions of intertextuality that denotes the phenomenon as “repeatedly actualised cultural texts, which shape associative basis of a certain group of speakers, for example, folklore pieces” (Shapoval, 2013, p.57).

However, due to constant changes in social sphere, media spread, and education, familiarity of different generations with certain precedent texts is heavily influenced, thus through decades the phenomenon of precedence may characterise different texts (Shulinova, 2016). Therefore, the recorded folklore pieces in *Domestic Folk-lore* we regard to be examples of precedent texts of English culture in the late 19th century, level of recognisability of which is lower nowadays. Still, in the view of discussed features of precedent phenomenon, its connection to intertextuality requires clarification. While some researchers treat precedent texts as origins of intertextual references, like Chornovol-Tkachenko did, Berestova perceives

“precedent phenomenon as a marker of intertextual relations of different texts, and intertextual devices as means of the precedent phenomenon actualisation in recipient texts” (Berestova, 2016, p.6).

To conclude, the book we chose for our translation project contains a large collection of folklore pieces as illustrations of some popular beliefs. Such references to folklore, taking forms of quotations, allusions and interglosses, we consider to be realisations of intertextual phenomenon, that also function as precedent units. Thus, after having determined the main characteristic feature of the book and classified its types, we will analyse how certain kinds of intertextuality were rendered in our translation of a fragment from *Domestic Folk-lore* and describe the applied techniques in the process of translation.

2.4. Analysis of examples of intertextual relations in the book and the applied translation techniques

Previously we have discovered the significance of intertextuality in the text and proved common application of this phenomenon in the recorded folklore pieces in the chosen book. While folklore has a wide variety of genres, in *Domestic Folk-lore* rhymes, proverbs, and prayers are the most common, thus further on we will focus on these three genres. Moreover, in this part of our translation project we will analyse quotes, allusions and interglosses as the realisations of intertextuality in the book fragment, and in the found folklore types in particular, based on sample gathered from the translated text fragment and analyse the applied translation techniques, using the classification developed by Molina and Albir (Molina & Albir, 2002).

Firstly, we consider quotes to be the easiest type of intertextuality to identify due to their special formatting, usually by means of text alignment or quotation marks. Thiselton-Dyer uses both methods to distinguish text borrowings taken from other sources from his own ideas. All quotes in the book are put into quotation marks, but some of them are aligned at the centre of a page while others are found directly in the text. For example, when the author mentions how changelings were represented in Shakespeare’s comedy *A Midsummer Night’s Dream*, he quotes:

“*She never had so sweet a changeling.*” (Thiselton-Dyer, 1881, p.5)

And then immediately adds another quote, from *The Winter’s Tale*: “*It was told me I should be rich by the fairies. This is some changeling*” (Thiselton-Dyer, 1881, p.5). Furthermore, these two quotations are also impossible to mistake for belonging to Thiselton-Dyer’s authorship due to them being attributed with names of the author and their sources. In terms of translation, we took two different approaches in treating these two quotes. Since both source plays are famous enough, they had been already translated into various languages, including Ukrainian, and such precedent translations are more likely to be recognised by the Ukrainian audience and be actualised in their cognitive base. However, considering the fact, that these quotations are included in the book as illustrations of a popular belief of changelings’ existence, their illustrative purpose and similar wording must be preserved. Therefore, in the view of all discovered Ukrainian translations of the first play failing to satisfy the purpose of the first quotation, a new translation of the sentence was required.

Retranslation is a common practice when a new perspective on the source text interpretation is needed. It is usually applied to classic works, existing translations of which do not fulfil an aesthetic function of the source texts, typically because of constant changes in norms of the target language, but retranslation may be also serve a different purpose (Hrytsiv et al., 2021). In case of the quote taken from *A Midsummer Night’s Dream*, its retranslation was aimed at preserving the illustrative purpose the sentence had in *Domestic Folk-lore*, and thus the fragment was rendered into Ukrainian as:

“*Мала вона вродливе підмінча*”

To achieve adequacy of translation, we have found and used an established in our culture equivalent to the word “*changeling*” – “*підмінча*”, and also applied technique of modulation,

because we have changed the function of the sentence from negative into declarative, which still reflects the sense of the expression.

For the second quotation adaptation we have used translation of *The Winter's Tale* done by Viktor Koptilov, which preserved the illustrative purpose of the quote: “*колись мені напропорочено, ніби феї дадуть мені багатство. Оцю дитину вкрали і підкинули феї*” (Koptilov, 1986, p.315). In this case the translator did not use an established equivalent for “*changeling*”, instead he explicated the action of fairies stealing human babies and changing them with their own offsprings. Also, we have added a footnote, crediting the author of translation we used in our project, which corresponds to the translation technique of amplification.

Besides providing necessary credits to Shakespeare and other authors mentioned in *Domestic Folk-lore*, by adding attributes to the sources of quotations Thiselton-Dyer intends to ensure that the readers of his book recognise these references to fictional creations and achieve enjoyment from their recognition. However, knowledge of certain works of fiction is not innate but acquired, and even considering the rise in literacy level in the United Kingdom in the second half of the 19th century (Ingleby, 2020), and consequently the higher possibility of an average person being able to read works of famous writers, such as Shakespeare or Chaucer, we have no evidences to claim that any reader of *Domestic Folk-lore* will be able to recognise all intertextual elements included in the book. Additionally, Tashchenko states that “intertextual references are predominantly aimed at educated readers, and not all average representatives of a certain linguoculture are able to detect them” (Tashchenko, 2018, p.34). Therefore, a certain level of education in addition to general cultural competence are necessary for discovering intertextuality during reading. On the other hand, no particular social or educational background is required for being familiar with folk creations, because people since their childhood are exposed to various kinds of nursery rhymes, weather charms, proverbs, songs, tales, etc. Thus, people are more likely to enjoy the recognition of such examples of folklore when encountered in a text, rather than some works of fiction regardless of their popularity, and for this reason we encounter a wide range of the said folklore genres in *Domestic Folk-lore*.

Rhymes constitute the largest part of folklore examples in the book. In this translation project we will use the term “rhyme” as a hypernym for all forms of poetry found in the book fragment we chose for translation. This leads us to acknowledgment of the challenges of an adequate poetic translation, which Ahieieva-Karkashadze formulates as rendering poems “by means of the target language through inseparable dialectal unity of the content and the form of the source language text” (Ahieieva-Karkashadze, 2021, p.12). Highly regulated norms of versification, the characteristic feature of poetry as a literary genre, and understanding the crucial role of their faithful rendition in the process of translation of the verse contents into another language impose limitations on a translator. Still, in the absence of a universal strategy, applicable to any kind of a verse, a translator is to approach each rhyme individually and discover the most appropriate local strategy and target language means to adapt every piece of poetry separately.

For example, in *Domestic Folk-lore* we encounter the following rhyme:

“Rowley, Rowley, Rattley-bags,

Take the lasses and leave the lads.” (Thiselton-Dyer, 1881, p.25)

Here we observe a personified thunderstorm with a proper name (Rowley) and a nickname (Rattley-bags), that additionally utilise onomatopoeia to imitate the thunder sounds. As we have discovered, personification and onomatopoeia are main stylistic devices in this weather charm, thus our objective in this case is to preserve this stylistic colouring. To achieve this, we have applied a number of translation techniques. Firstly, we have used borrowing to render the proper name in the rhyme as “Ровлі”. Secondly, the nickname alludes us to a rattle, a toy, which makes rattling sounds and has an equivalent in the Ukrainian language – “брязкальце”, that follows

analogical principle of word-formation as the English word, and is formed from the name of the sound it imitates. However, we did not use the already existing Ukrainian equivalent, because alliteration evident in the first line would be lost otherwise. In order to preserve alliteration of a sound [r] we have established an analogy-based temporary equivalence and rendered “rattley-bags” as “*гримучка*”, a derivation from an adjective “*гримучий*” as in “*гримуча змія*”, which is translated into English as a “*rattle-snake*”. Thirdly, we have used amplification and added the word “*гучний*” as an attribute to “*гримучка*” to complete the sound imitation effect in this rhyme by accumulating sounds [p] and [r] to create a phonetic association with a thunder rattling in the target language. Lastly, in the second line of the source charm two dialectal words were used – “*lasses*” and “*lads*”, which we have translated as “*дівча*” and “*хлоп*” respectively, the first one being a diminutive form of a noun and the second one being a dialectal word. Thus, considering that we have used a colloquial word instead of a dialectal, as in the source text, this approach corresponds to the variation translation technique. Additionally, we have applied transposition of a grammatical category of number, because we have rendered nouns in the plural with singular nouns. As a result of all translation techniques applied, the aforementioned rhyme was translated as:

“Ровлі, Ровлі, гримучко ти гучний,
Забери дівча та хлопця відпусти”.

Another kind of folklore found in *Domestic Folk-lore* is a proverb. These short sentences are the records of folk’s wisdom, expressed in concise statements. Since proverbs sometimes are versified, they may resemble rhymes by their form, however due to them expressing some general truths, observations, or advice in a metaphoric manner, proverbs are differentiated from rhymes by their didactic function, which also allows us to define them as an independent genre of folklore. In the book proverbs are less numerous than rhymes, but they also illustrate curious beliefs.

For example, as it was previously discussed, during the late 19th century May was considered to be an unfavourable month for marrying, and the author provides a proverb as evidence of the superstition’s popularity: “*Marry in May and you'll rue the day*” (Thiselton-Dyer, 1881, p.37), which was translated into Ukrainian as “*Як провести весілля у травні, то знатимеш лиш дні нещасні*”. This saying serves as a warning against planning weddings on May, as poor choice of a wedding month will lead to a miserable married life and regrets. Despite the fact that in different cultures similar concepts may be observed, these occasional similarities are not necessarily reflected in lexicon of two languages, particularly in proverbs. Therefore, the aforementioned English expression does not have an exact equivalent in the Ukrainian language and requires a translation. To render the idea of the proverb faithfully and to preserve the rhyming of the saying in the target language we have used the translation technique of amplification and added words, absent in the source text, generalised the idea of grieving every day of married life instead of regretting the day of wedding only, and also applied transposition of the category of number in the second clause of the proverb.

The last folklore genre, utilised by Thiselton-Dyer in his work, is a prayer. Typically, such appeals to God and numerous saints for protection or mercy are associated with a religious discourse, as they are usually recorded in prayer-books, service books or in the Bible to recite during special ceremonies or church services and therefore have consistent canonic forms. However, the origin of certain prayers included in *Domestic Folk-lore* is impossible to verify. For example, the author provides the following prayer, taught to children:

“*Matthew, Mark, Luke, and John,
Bless the bed I lie upon...*” (Thiselton-Dyer, 1881, p.21)

This is an invocation to the four Evangelists, thus it may be suggested that it was introduced to the English people along with Christianity or developed under the influence of the said religion. However, we did not manage to prove this hypothesis and find any record of this prayer in any

reliable prayer-book. The search of the prayer's origin is also complicated by its antiquity, as it reflects a deference to the Evangelists, which goes against the canons of the Church of England but follows the ones of the Roman Catholicism.

On the other hand, some variants of the invocation are recorded by Iona and Peter Opie, who additionally underline the similarity with much older customs in the imagery of pairs of angels placed on the bed, also present in the prayer version from Thiselton-Dyer:

*“... Four corners to my bed,
Four angels at its head,
One to watch, two to pray,
And one to bear my soul away...”* (Thiselton-Dyer, 1881, p.21-22)

The couple of researchers compares this expression to the ancient tradition of Celtic-Christian protective magic (I. Opie & P. Opie, 1997). Thus, the prayer reflects religious beliefs inherent in the English culture in the times prior to the Reformation, but remains popular in the late 19th century, because it entered the domain of folklore as a cultural artifact and was preserved in such a manner in people's memory. Nevertheless, tone of this piece is solemn and humble due to the use of multiple words of religious connotations and is generally associated with religious prayers, the effect that must be reflected in the translation of the verse as well.

Two provided above fragments of the prayer were translated into Ukrainian as:

*Матвій, Марко, Іван і Лука,
Благословить мою постіль до сна.
Тут ліжко має чотири кути,
Тут є янголів чотири голови,
Дві слухають молитви, одна наглядає,
Остання відносить душу до раю.*

Firstly, the names of the Evangelists have established equivalents in the target language, and by applying those equivalents we have ensured that the target audience will recognise the saints and will not mistake them for other common proper names. Also, we have applied transposition of sentence members in the first line to preserve a coupled rhyming scheme in the first couplet (“bed-head” – “Лука-сна”). In the second line of the prayer, we have used modulation and shifted the focus from a bed as a piece of furniture to lie upon into its function – a place to sleep on. Then, the third and the fourth lines begin anaphorically, and to recreate this rhetoric device we have used amplification and introduced new words, absent in the source text – an adverb “*тут*” and verbs “*мату*” and “*бути*”. In the fifth line transposition of sentence structures was applied, and placement of two clauses in the line was reversed. Lastly, in the sixth line we have particularised the alleged destination of a soul if taken by angels during a child's sleep and used the word “*рай*”, which is also associated with religion. Such a detailed analysis of translation techniques applied in every line of the given prayer demonstrates the complexity of rendering contents of large fragments of poetry, regardless of its kind, within the limitation of the literary genre.

Still, the issue of prayers acting as a genre of folklore is not exhausted yet. While Thiselton-Dyer continues the investigation of prayers, recited by children, he provides two other versions of the previously analysed invocation:

*“Matthew, Mark, Luke, and John,
Hold the horse that I leap on.
Matthew, Mark, Luke, and John,
Take a stick and lay upon.”* (Thiselton-Dyer, 1881, p.22)

After the Reformation once commonly used prayer lost its value, and when an appeal towards saints became outdated, the prayer itself was transformed into ridicule. This is an example of existence of multiple versions of folklore, which is not unexpected, because for centuries numerous tales, songs and sayings were passed through generations in oral form and changed

as a consequence. Folklore creations were altered under the influence of unreliability of human memory, geographical isolation and regular reinterpretations of certain concepts. Therefore, we regard the couplets above to be folk rhymes, composed as a reaction on cultural adaptation to religious reformation. This also caused the change of solemn and humble tone in the older version of the prayer into a mocking one in more recent versions, achieved through defeated expectancy and an unusual type of assistance in the appeal to the saints, that is to be reflected in translation as well. Besides, during the process of translation we have used established equivalents of the Evangelists' names and their order in the first lines of both rhymes to preserve allusion to the prayer, which these two couplets were created to ridicule. Additionally, we have utilised transposition of sentence members to preserve rhyming schemes and modulation, couples with particularisation and reduction, to paraphrase the idea in the second line of the second couplet. Thus, considering the analysed features of the distiches and the applied translation techniques, we have rendered the couplets as:

“*Матвій, Марко, Іван і Лука,
Поки сидляю, тримайте коня.
Матвій, Марко, Іван і Лука,
Ліжка не маю, нате кілка.*”

The oral tradition of folklore creation and propagation, and its subsequent multiple alterations, are the reason why the source of folklore is impossible to determine. However, the need for various customs and beliefs to be researched and preserved demanded their manifestations in different genres to be recorded, which led to compilation of folklore collections, such as *Domestic Folk-lore*. Nevertheless, despite the observed anonymity of such cultural relics, we consider the analysed examples of rhymes, proverbs and prayers in our translation project to be quotations taken from oral speech and other unspecified sources and therefore acting as actualisations of intertextual relations.

Beside quotes, allusions are another common type of intertextuality discovered in *Domestic Folk-lore*. Generally, the author occasionally mentions in his book some characters from other various folk tales without providing extensive textual context, as such names and precedent, semantically loaded and do not require additional explications, because they function as self-sufficient references. For instance, when Thiselton-Dyer describes a superstitious disease “grave-scab”, he quotes a fragment from another folkloristic research by W. Henderson *Notes on the folk-lore of the northern counties of England and the borders*, which contains a description of a cure from the said disease – a sark, prepared in a special manner: “*It must be spun by Habbitrot, the queen of spinsters...*” (Thiselton-Dyer, 1881, p.14) / “*Спрясти сорочку мусить Габбітрот, найвміліша пряля...*”. The name, mentioned in the fragment, belongs to a character from an old tale, who is a chief spinner. The name was adapted in the translation by borrowing and substituting the letters of the Latin alphabet with the those from Cyrillic, the target language alphabet. Additionally, we have particularized the indefinite pronoun “it” with the word “сорочка” and substituted the title of the fairytale character, “the queen of spinsters”, with an exaggerated description of her mastery in spinning, “найвміліша пряля”. Also, as the Ukrainian target audience of the book is unfamiliar with the tale, we have added a footnote with an explication of the mentioned character, which corresponds to the translation technique of amplification.

Lastly, interglossems constitute the third largest group of intertextual relations in the book. Such inclusions of other language elements in the text have not been studied closely enough to devise a unified system of methods or strategy to their adaptation in the target text. Thus, every instance of interglosseme usage is to be analysed separately based on its function. For example, the author writes “... originally the prayer was this:—“Pray for father;” then a Pater noster, or an Ave Maria, or both, would be said... ” (Thiselton-Dyer, 1881, p.22-23) / “спочатку молилися в такій послідовності: «Молю за батька», далі латиною «Отче

наш», або «Богородице Діво», або обидві». In this case, the titles of two of the most famous prayers are written in Latin, because they were traditionally learnt and recited in that language. Therefore, as references to important religious text these names actualise intertextual relations between the recipient text and precedent texts – the prayers. Although majority of Ukrainians belong to a different Christian denomination than English people, due to undeniable popularity of the prayers in Christianity in general, *Pater noster* and *Ave Maria* are common in our society as well, though under different names. Therefore, in our translation we have used the established in the Ukrainian language titles of the prayers for them to be recognised by the target audience.

In conclusion, the conducted detailed analysis of examples of intertextuality in *Domestic Folk-lore* proves that quotes, allusions, and interglossems are the most common types of intertextual relations found in the book. Additionally, we have observed how these forms of the studied textual category were actualised in rhymes, proverbs, and prayers, utilised by the author as illustrations of researched popular domestic beliefs, superstitions, and customs.

Conclusions

As it was stated in the introductory part, the translation of *Domestic Folk-lore* was the main goal of this project. To approach the goal, we set a number of objectives which were gradually accomplished in the course of our research.

At first, we have explored all available information about T. F. Thiselton-Dyer, the author of the book, and discovered that he was a clergyman, which explained the abundance of religious references, but other significant facts concerning his life and his literary career in particular were scarce. For this about Thiselton-Dyer's motivation to write this book we have learned from the preface to the book, where the author disclosed his interest in folklore studies. However, besides the value of *Domestic Folk-lore* in the field of folkloristics, we have ascertained, that it is also relevant as ethnographic research.

The next part of our translation project consisted in analysis of the book genre and its style. As a non-fiction work, *Domestic Folk-lore* relies heavily on creativity in style, and in the book it is primarily realised through numerous kinds of references to similar researches, other collections of folklore, fictions works, etc. We have also noticed the difference in traditions of non-fiction writing in the late 19th century and modern trends of providing credits all references and compiling a list of references in the end of the book.

Nevertheless, we have noticed, that despite complications of syntax and abundance of references, Thiselton-Dyer structures his findings coherently and through utilised intertextuality allows his readers to enjoy the book. Due to the stated importance of the role of intertextuality in the book, we have defined this phenomenon as a chief characteristic feature of the book and then proceeded to its analysis.

By providing various definitions of intertextuality, formulated by different researchers, we have confirmed complexity and multitude of interpretations of the said phenomenon and its classification systems. Additionally, we have discussed the issue of precedent units and attempted to define folklore pieces as precedent texts.

Finally, in the last part of our research, we have analysed the discovered in the book folklore pieces and categorised them into three large groups – rhymes, proverbs, and prayers. Each genre required a special approach to their translation into the Ukrainian language, which also depended on what form of intertextual relations they are representing – quotes, allusions, or interglossemes. For each folklore genre and type of intertextuality we have provided examples from the sample and explained the choice of translation techniques, however in the end we failed to determine the best strategy and techniques in translation of intertextuality and folklore pieces, functioning as intertexts.

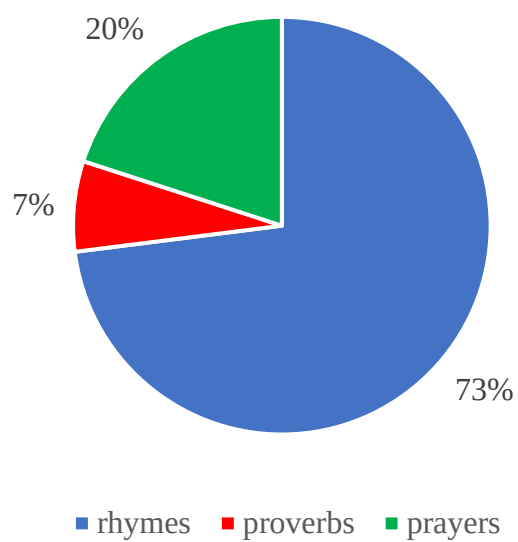
List of References

1. Genette, G. (1997). *Palimpsests: Literature in the Second Degree*. (Ch. Newman & Cl. Doubinsky, Trans.). Lincoln, NE: University of Nebraska Press.
2. Hollis, H. (2021). Readers' experiences of fiction and nonfiction influencing critical thinking. *Journal of Librarianship and Information Science*, 55(1), 18-32. <https://doi.org/10.1177/09610006211053040>
3. Ingleby, M. (2020, June 10). *Charles Dickens and the push for literacy in Victorian Britain*. Queen Mary University of London. Retrieved from <https://www.qmul.ac.uk/media/news/2020/hss/charles-dickens-and-the-push-for-literacy-in-victorian-britain.html>
4. Molina, L., & Albir, A. H. (2002). Translation techniques revisited: A dynamic and functionalist approach. *META: Translator's Journal*, 47(2), 498-512. <https://doi.org/10.7202/008033ar>
5. Moyise, S. (2002). Intertextuality and Biblical Studies: a review. *Verbum Et Ecclesia*, 23(2), 418-431. <https://doi.org/10.4102/ve.v23i2.1211>
6. Nagy-Kolozsvári, E., Lizák, K., & Huszti, I. (2021). *A Guide to English Literary Genres and Glossary of Literary Terms for BA Students Majoring in English language and Literature*. Berehove: Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education. Retrieved from <https://dspace.kmf.uz.ua/jspui/handle/123456789/4343>
7. Opie, I. & Opie, P. (1997). *The Oxford Dictionary of Nursery Rhymes* (2nd ed.). Oxford: Oxford University Press.
8. Prayer Elmo Raj, P. (2015, January). Text/Texts: Interrogating Julia Kristeva's Concept of Intertextuality. *Ars Artium: An International Peer Reviewed-cum-Refereed Research Journal of Humanities and Social Sciences*, 3, 77-80. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/273771676_TextTexts_Julia_Kristeva's_Concept_of_Intertextuality
9. Thiselton-Dyer, T. F. (1881). *Domestic Folk-lore*. London ; New York : Cassell, Petter, Galpin.
10. Агеєва-Каркашадзе, В. (2021). Поетичний переклад як форма інтерпретації тексту. *Нова філологія*, (82), 9-14. <https://doi.org/10.26661/2414-1135-2021-82-1>
11. Берестова, А. (2016). *Релігійна прецедентність у мові української прози кінця ХХ – початку ХХІ століття* (Дис. ... канд. філол. наук). Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків.
12. Богданова, І. (2016). *Сугестивний потенціал прецедентних одиниць в українському медійному дискурсі початку ХХІ ст.* (Дис. ... канд. філол. наук). Донецький національний університет. Вінниця.
13. Гриців, Н., Галабурка, В., & Загора, К. (2021). Повторний переклад як вид перекладацького дискурсу. *Нова філологія*, (84), 55-61. <https://doi.org/10.26661/2414-1135-2021-84-8>
14. Єгорова, А. (2021). Інтертекстуальність, інтердискурсивність та гібридні жанри. *Нова філологія*, (84), 87-90. <https://doi.org/10.26661/2414-1135-2021-84-13>
15. Козачук, А. (2018). *Ідіолект перекладів Роми Франко: семантичний та стилеметричний аспекти* (Дис. ... канд. філол. наук). Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна. Харків. <https://ekhnuir.karazin.ua/handle/123456789/14290>
16. Коптілов, В. (1986). Зимові казки. У Вільям Шекспір. *Твори в шести томах* (Т.6) Д. Павличко (Ред.) (с.268-365). Київ: Видавництво художньої літератури «Дніпро».
17. Лозко, Г. (2011). *Українське народознавство*. (5-те вид.). Тернопіль: Мандрівець.

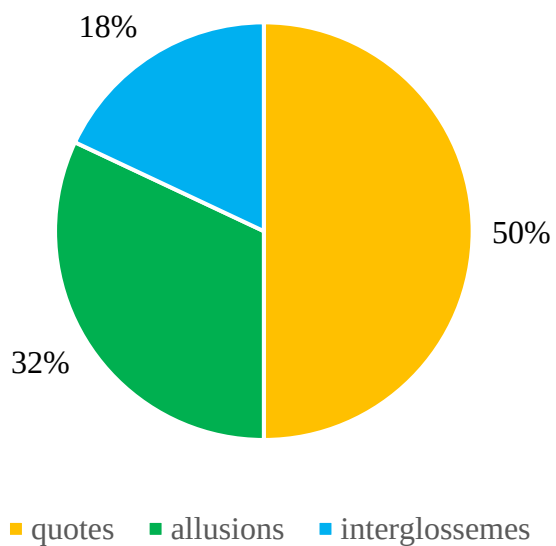
18. Макарчук, С. (Ред.). (2015). *Етнографія українців: навч. посібн.* (3-є вид.). Львів: ЛНУ ім. І. Франка.
19. Павлюк, С., Горинь, С., & Кирчів Р. (Ред.). (1994). *Українське народознавство: Навч. посібник.* Львів: Фенікс.
20. Селіванова, О. (2008). *Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: Підручник.* Полтава: Довкілля-К.
21. Скрипник, Г. (2005). Етнологія. У *Енциклопедія історії України*. В. Смолій (Ред.). Київ: «Наукова думка».
22. Сунько, Н. (2015). *Алюзія як маркер інтертекстуальності в англійськомовному газетному заголовку.* (Дис. ... канд. філол. наук). Чернівецький національний університет імені Ю. Федьковича. Чернівці.
23. Сютя, Г. (2017). *Цитатний тезаурус української поетичної мови ХХ століття.* Київ: ТОВ «КММ».
24. Тащенко, Г. (2018). *Лінгвокогнітивні та культурологічні особливості англо-українського перекладу прецедентних імен (на матеріалі художньої літератури).* (Дис. ... канд. філол. наук). Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна. Харків. <https://ekhnuir.karazin.ua/handle/123456789/14103>
25. Чорновол-Ткаченко, Р. (2006). Теорія інтертекстуальності: цілі, завдання, методи. *Вісник СумДУ*, 11(95), Т. 2, 82-87.
26. Шаповал, М. (2013). *Інтертекстуальність: історія, теорія, поетика: навч. посібник.* Київ: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет».
27. Шулінова, Л. (2016). Прецедентність української медійної рецензії мистецької тематики. *Актуальні проблеми української лінгвістики: теорія і практика*, (32), 18-32. Отримано з http://nbuv.gov.ua/UJRN/apyl_2016_32_4

Appendices

Appendix A. Folklore genres

Appendix B. Forms of intertextuality

Appendix C. Applied translation techniques

